

T.C

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI

GELENEKSEL KEÇE UYGULAYIMI İLE ÖZGÜN
HEDİYELİK VE TURİSTİK EŞYA TASARIMLARI

Tuğba YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Sema ETİKAN

KIRŞEHİR 2024

©2024- Tuğba YILMAZ

T.C

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI

GELENEKSEL KEÇE UYGULAYIMI İLE ÖZGÜN
HEDİYELİK VE TURİSTİK EŞYA TASARIMLARI

UNIQUE GIFT AND TOURISTIC GOODS DESINS WITH
TRADITIONAL FELT APPLICATION

Tuğba YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Sema ETİKAN

KIRŞEHİR 2024

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı yüksek lisans öğrencisi, Tuğba YILMAZ tarafından hazırlanan “GELENEKSEL KEÇE UYGULAYIMI İLE ÖZGÜN HEDİYELİK VE TURİSTİK EŞYA TASARIMLARI”adlı tez çalışması 27-08-2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ**olarak kabul edilmiştir

Danışman

Prof. Dr. Sema ETİKAN

Üye

Doç. Dr. Ayşegül KARAKELLE ALPER

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan KABALCI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

Prof. Dr. Cemalettin İPEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

26.08.2024

Tuğba YILMAZ

ÖZET

GELENEKSEL KEÇE UYGULAYIMI İLE ÖZGÜN HEDİYELİK VE TURİSTİK EŞYA TASARIMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Tuğba YILMAZ

Danışman: Prof. Dr. Sema ETİKAN

2024 (141)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı

Jüri

Prof. Dr. Sema ETİKAN

Doç. Dr. Ayşegül KARAKELLE ALPER

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan KABALCI

El sanatları geçmişten günümüze kadar ulaşan en eski sanatlardan biridir. Keçe sanatı da el sanatları içerisinde yerini almış, gelişim ve değişim içerisinde varlığını sürdürerek günümüze kadar ulaşmıştır. Orta Asya'dan uzanan tarihsel süreç boyunca, toplumdaki işlevselliğine bağlı olarak varlığını sürdürmesiyle belirginleşen keçe sanatı, geleneklerimizin doğasını anlamamıza katkıda bulunmuştur. İnsanlara toplumsal bilgi aktaran gelenekler, zaman içinde toplum tarafından deneyimlenmiş, dönemin koşullarına göre şekil almış, uygulanmış ve gelecek kuşaklara aktarılmıştır. Bu gelenekler arasında yer alan el sanatları; barınma, beslenme, süslenme, giyinme gibi birçok ihtiyacı karşılamak için kullanılmıştır. Ustaların becerisiyle ortaya çıkan keçe ürünler, sadece ihtiyaçları karşılamakla kalmamış, aynı zamanda üzerlerine süsleme yapılarak sanat ve estetik açıdan da önem kazanmıştır. Anadolu insanının duygu düşünce ve değerlerini yansıtan geleneksel keçe sanatı motifleri bize rehberlik ederek bilgi sunmaktadır. Bu geleneklerin oluşumunda, göçebe yaşamdan yerleşik

yaşama geçiş önemli bir rol oynamıştır. Gelenekteki değişimle birlikte, keçe sanatı da doğal ihtiyaçlardan kaynaklanmış ve giderek toplumun talep ve gereksinimlerine göre evrilmiştir. Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi ile Selçuklu Devleti döneminde önemli bir kent olan ve birçok medeniyete ev sahipliği yapan Kırşehir ili de el sanatları içerisinde yer edinmiştir. Türk kültürünün hâkim olduğu şehir, el sanatları alanında zengin bir merkez haline gelmiştir. Bu el sanatlarından biride dokumacılıktır. Yörede dokumacılık geliştirilerek devam etmiştir. Ürettikleri dokumalarıyla insanlar duygu, düşünce, gelenek ve göreneklerini, istek ve arzularını yansıtmışlardır. Dokunan halı ve kilimlerde yöreye özgü motifler ön plana çıkmış ve dokumacılar her birine farklı anlam yükleyerek isimlendirmişlerdir. Çalışmanın amacı geleneksel (tepme) keçe uygulayımı ile hediyelik ve turistik eşyalar tasarlamak ve bu tasarımların oluşumunda Kırşehir yöresi düz dokuma motiflerini temel almaktır. Bu motifler kullanılarak hediyelik ve turistik eşya tasarımları yapılmış, yapılan tasarımların güncel kullanım eşyası olarak üretilmesi amaçlanmıştır. Bura da bir diğer amaç ise oluşturulan tasarımlarında geçmişin izlerini taşıyan, kültürel miras niteliğinde olan yöre dokuma motiflerini günümüze taşımaktır. Böylelikle unutulmaya yüz tutmuş dokuma sanatını keçe uygulayımı ile bütünleştirerek tekrar canlandırıp tanınır ve bilinir hale getirmek hedeflenmiştir. Kırşehir düz dokumalarında bulunan ve yaygın olarak kullanılan motiflere yer verilerek oluşturulan özgün tasarımlar geleneksel (tepme) keçe uygulayımı ile çanta, şapka, kemer, yelek, takı, süs eşyaları vb. hediyelik ve turistik eşyalara dönüştürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel (tepme) keçe, keçe sanatı, hediyelik eşya, turistik eşya, Kırşehir, düz dokuma, kilim, motif

ABSTRACT

M.A. Thesis

Preparer: Tuğba YILMAZ

Advisor: Prof. Dr. Sema ETİKAN

2024 (141)

**Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences Department Of
Traditional Turkish Handcrafts**

Jury

Prof. Dr. Sema ETİKAN

Doç. Dr. Ayşegül KARAKELLE ALPER

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan KABALCI

Handicrafts are one of the oldest arts that have reached us from the past to the present. The art of felt making has also found its place within handicraft and has continued its existence through development and change, reaching us today. Throughout the historical process extending from Central Asia, the art of felt, which has become distinct due to its functionality in society, has contributed to our understanding of the nature of our traditions. Traditions that convey social knowledge have been shaped, practiced, and passed down to future generations according to the conditions of the time experienced by society. Among the traditions, Handicrafts have been used to meet many needs such as shelter, nutrition, adornment, and clothing. Felt products created with the skill of masters, have not only met these needs, but have also gained importance in terms of art and aesthetics through decoration. Traditional felt art motifs reflect the emotions, thoughts, and values of the Anatolian people and guide us and provide information. The transition from a nomadic life to a settled lifestyle played an important role in the formation of the traditions. Along with the change in the demands and requirements of society. With the settlement of the Turks in Anatolia Kırşehir an important city during the Seljuk period and a host to many civilizations, has also made a place for itself among handicrafts. The city, dominated by Turkish culture, has become a rich center in the

field of handicrafts. One of these handicrafts is weaving. Weaving has continued to develop in the region. Through their woven products, people have reflected the emotions, thoughts, traditions, customs, desires, and aspirations. Local motifs have come to the forefront in woven carpets and rugs, and weavers have attributed different meanings to each, giving them names. The aim of this study is to design gift and tourist items using traditional (stamped) felt application and to base these designs on the felt weaving motifs of the Kırşehir region. Using these motifs, gift and tourist item designs have been created, with the aim of producing these designs as contemporary utility items. Another goal here is to carry the local weaving motifs, which bear traces of the past and are of cultural heritage, into the present through the created designs. Thus, by integrating the early forgotten weaving art with felt applications, it is aimed to revive and make it recognized and known again. The unique designs created by incorporating widely used motifs found in Kırşehir flat weavings have been transformed into gift and tourist items such as bags, hats, belts, vests, jewelry, and decorative items using traditional (stamped) felt applications.

Keywords: Traditional (stamped), felt, felt art, gift items, tourist items, Kırşehir, flat weaving, rug, motif

ÖN SÖZ

Geleneksel Türk el sanatları içerisinde yer alan keçe sanatı geçmişten günümüze dek varlığını sürdürerek Anadolu'nun bir parçası haline gelmiştir. Keçe sanatı göçer ve kırsal kesimde yaşam süren toplumun ihtiyaçları doğrultusunda gelişmiştir. İlk kez nerede yapıldığı tam olarak belli olmasa da, araştırmacılar tekstilin en eski örneği olan keçenin elverişli iklim ve koşulların uygun olması nedeniyle ilk kez orta Asya'da kullanıldığını kabul etmektedir.

Keçe sanatının Orta Asya'dan Anadolu topraklarına uzanan tarihsel süreçte, toplumda görülen işlevselliğe göre sürdürülüyor olması, kalıcılığını ortaya koymaktadır. Geleneksel kültürümüzün tarihsel süreçlere dayanması gelenek kavramı üzerinde düşünmemize yol açmaktadır. Gelenekler insanlara, toplumsal bilgi vermektedir. Buna bağlı olarak tarih boyunca toplumlarda yaşanarak, o günün şartlarına göre şekil almış, geliştirilmiş, uygulanmış ve gelecek nesillere aktarılmıştır. Bu bağlamda, insanoğlu varoluşundan itibaren günümüze el sanatlarıyla iç içe yaşamış ve yaşatmaktadır. Barınma, beslenme, süslenme, giyinme, gibi ihtiyaçları karşılamak için el sanatları kullanılmıştır. Geleneksel keçe sanatında kullanılan motifler ise Anadolu insanının yaşamış olduğu duygu, düşünce değerleri ile bize yol göstermekte ve bilgi vermektedir.

Bu çalışma bir uygulama çalışmasıdır. Çalışmada geleneksel keçenin yaşatılması ve günümüz kullanım eşyalarına aktarılması amaçlanmıştır. Geleneksel keçe uygulayımı ile Kırşehir yöresi düz dokuma motifleri temel alınarak özgün tasarımlar yapılmıştır. Keçenin farklı tasarımlarla gündeme gelmesi farkındalık oluşturulması sağlanmıştır. Oluşturulan tasarımların keçe sanatına katkıda bulunması ve gelecek kuşaklara aktarılması önem arz etmektedir.

Çalışmanın tüm aşamalarında bilgi ve tecrübesi ile her zaman desteğini esirgemeyen, değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Sema ETİKAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman, hayatımın her alanında benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen ve her zaman beni destekleyen aileme teşekkürlerimi sunarım. Son olarak çalışmam boyunca her zaman yanımda olan değerli arkadaşım Sayın Gamze ERMİŞ'e ve çalışmada emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunarım.

Kırşehir-2024

Tuğba YILMAZ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiv
BÖLÜM I.....	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1.KEÇE SANATI VE TARİHÇESİ.....	3
1.2. KEÇE UYGULAYIMLARI.....	7
1.3.1 Geleneksel (Tepme) Keçe Uygulayımında Kullanılan Hammadde ve Diğer Gereçler.	9
1.3.2. Keçe Yapımında Kullanılan Araçlar.....	13
1.3.3.Geleneksel (Tepme) Keçe Üretim Aşamaları.....	21
1.3.4. Geleneksel (Tepme) Keçe Kullanım Alanları.....	26
1.4 KEÇE SANATÇILARI.....	30
BÖLÜM II.....	39
2. HEDİYELİK VE TURİSTİK EŞYA KAVRAMI.....	39
BÖLÜM III.....	42
3.1 HEDİYELİK VE TURİSTİK EŞYA TASARIMINDA TEMEL ALINAN KIRŞEHİR YÖRESİ DÜZ DOKUMA KÜLTÜRÜ.....	42
3.2. TASARIMLARDA KULLANILAN KIRŞEHİR YÖRESİ DÜZ DOKUMA MOTİFLERİ.....	44
3.3.TASARIM AŞAMASI.....	52
3.4. UYGULAMA.....	65
3.5. ÖZGÜN ESERLER.....	84
3.5.1 Eser 1 / (Cepken).....	84
3.5.2 Eser 2 / (Yelek).....	86
3.5.3 Eser 3 / (Şapka).....	88
3.5.4 Eser 4 / (Kemer).....	90
3.5.5 Eser 5 / (Şal/Atkı).....	92
3.5.6 Eser 6 / (Duvar süsü).....	94

3.5.7 Eser 7 / (Telefon kılıfı).....	96
3.5.8 Eser 8 / (Patık).....	98
3.5.9 Eser 9 / (4 Kişilik Masa Örtüsü (Runner)).....	100
3.5.10 Eser 10 / (Kolye).....	102
3.5.11 Eser 11 / (Yer yaygısı).....	104
3.5.12 Eser 12 / (Duvar süsü).....	106
3.5.13 Eser 13 / (Küpe).....	108
3.5.14 Eser 14 / (Küpe).....	109
3.5.15 Eser 15 / (Çanta).....	111
BÖLÜM IV.....	113
4.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	113
KAYNAKÇA.....	116
EKLER.....	118
Ek 1. Sergi Afişi.....	119
Ek 2. Sergi Davetiyesi.....	120
Ek 3. Sergi Fotoğrafları.....	121
ÖZGEÇMİŞ.....	125

ŞEKİLLER DİZİNİ

<i>Şekil 1.1. Beşinci Pazırık kurganından çıkarılan eğer örtüsü (belleme) (Ergenekon, 1999:8)..5</i>	5
<i>Şekil 1.2. Beşinci Pazırık kurganından çıkarılan eyer örtüsünde bulunan atlı ve tanrıça figürü (Ergenekon, 1999:9).....6</i>	6
<i>Şekil 1.3. Uygurlar döneminde kullanılan keçe şapka ve keçe yaygı (Ergenekon, 1999:21).....6</i>	6
<i>Şekil 1.4. Keçe yapımında kullanılacak olan yün (Yılmaz,2024).....10</i>	10
<i>Şekil 1.5. Renklendirmesi biten keçe kumaşın kurumaya bırakılması (Ergenekon,1999:54)...11</i>	11
<i>Şekil 1.6. Keçe yapımında kullanılan beyaz sabun (Yılmaz, 2024).....12</i>	12
<i>Şekil 1.7. Hallaç yayı ve tokmağı (Begiç,2014:230).....13</i>	13
<i>Şekil 1.8. Yünün atılmasında kullanılan hallaç makinesi (Damar, 2016:43).....13</i>	13
<i>Şekil 1.9. Geleneksel (tepme) keçede kullanılan kalıp/ hasır örtü (Ergenekon,1999:57).....14</i>	14
<i>Şekil 1.10. Tepme işlemi yapılan yünün kalıpleş ile sarılması (Küçük Kurt,2018:66).....14</i>	14
<i>Şekil 1.11. Yünün kalıpleş ile sarılması (Kabalcı ve Soysaldı 2018:14).....14</i>	14
<i>Şekil 1.12. Yünün hasır kalıbı üzerine yayılmasında kullanılan çubuk (Karatay,2019:171)...15</i>	15
<i>Şekil 1.13. Desenlendirme işleminde ve yünlerin kesiminde kullanılan makas (Begiç,2014:236).....15</i>	15
<i>Şekil 1.14. Yünün ıslatılmasında kullanılan ibrik (Yılmaz, 2024).....16</i>	16
<i>Şekil 1.15. Yünlerin üzerine su serpmek için kullanılan süpürge (Yılmaz, 2024).....17</i>	17
<i>Şekil 1.16. Yün miktarını belirlemek için kullanılan terazi (Yılmaz, 2024).....17</i>	17
<i>Şekil 1.17. Keçe pişirmede gerekli olan sıcak ve buharı elde etmek amacıyla kullanılan buhar kazanı (Küçük Kurt, 2017:64).....18</i>	18
<i>Şekil 1.18. Yünün keçeleşmesini sağlayan tepme makinesi (Ergenekon, 1999:61).....18</i>	18
<i>Şekil 1.19. Keçe boyama işleminde kullanılan kazan (Yılmaz,2024).....19</i>	19
<i>Şekil 1.20. Keçe boyama kazanlarının altına konulan ocak (Yılmaz,2024).....20</i>	20
<i>Şekil 1.21. Yün Kabartma İşleminde Kullanılan Hallaç Makinesi (Begiç, 2014:233).....21</i>	21
<i>Şekil 1.22. Keçe yapımına kenardan başlama (Ergenekon, 1999:66).....21</i>	21
<i>Şekil 1.23. Keçe yüzeyin zemininde yer alan desenin oluşturulması (Çeliker, 2011:9).....22</i>	22
<i>Şekil 1.24. Su serpme işlemi (Ergenekon,1999:69).....23</i>	23
<i>Şekil 1.25. Yünün Hasırla Birlikte Sarılması (Ergenekon, 1999:70).....23</i>	23
<i>Şekil 1.26. Keçe tepme makinesinde tepme işleminin yapılışı (Sevinç ve Oyman, 2014:10)...24</i>	24
<i>Şekil 1.27. Kurumaya Bırakılan Keçe (Ergenekon, 1999:76).....26</i>	26
<i>Şekil 1.28. Börk (Begiç,2017:198).....27</i>	27
<i>Şekil 1.29. Çobanların kullandığı kepenek (Anonim, 2019:54).....28</i>	28
<i>Şekil 1.30. Keçe yer yaygısı (Ergenekon,1999:418).....28</i>	28
<i>Şekil 1.31. Keçe namazlağı (Özdemir ve Kılıçkaratay, 2023:45).....29</i>	29
<i>Şekil 1.32. Keçe şapka (Karakız,2015:43).....29</i>	29
<i>Şekil 1.33. Keçe yelek (Anonim,2019:210).....30</i>	30
<i>Şekil 1.34. Keçe pano ve nazarlık örneği (Begiç,2017:213).....31</i>	31
<i>Şekil 1.35. Keçe yelek (Begiç, 2017:215).....32</i>	32
<i>Şekil 1.36. Motifli keçe yaygı (Begiç,2017:79).....32</i>	32
<i>Şekil 1.37. Keçe sikke (Anonim,2019:235).....33</i>	33
<i>Şekil 1.38. Motifli keçe yaygı (Begiç,2017:91).....34</i>	34
<i>Şekil 1.39. Keçe kepenek (Begiç,2017:97).....34</i>	34

<i>Şekil 1.40. Keçe kepenek (Begiç,2017:103).....</i>	<i>35</i>
<i>Şekil 1.41. Keçe pano (Özhekim,2009:131).....</i>	<i>36</i>
<i>Şekil 1.42. Keçe şapka tasarımı (Begiç,2017:212).....</i>	<i>36</i>
<i>Şekil 1.43. Motifli keçe yer yaygısı (Begiç,2017:127).....</i>	<i>37</i>
<i>Şekil 1.44. Motifli yer yaygısı (Begiç,2017:127).....</i>	<i>37</i>
<i>Şekil 1.45. Keçe yaygı (Begiç,2017:144).....</i>	<i>38</i>
<i>Şekil 3.1. Göz motifi (Ölmez vd, 2022:96).....</i>	<i>44</i>
<i>Şekil 3.2. Göz motifi (Ölmez vd, 2022:64).....</i>	<i>45</i>
<i>Şekil 3.3. Göz (Elma) motifi (Ölmez vd, 2022:95).....</i>	<i>45</i>
<i>Şekil 3.4. Yıldız motifi (Ölmez vd, 2022:90).....</i>	<i>46</i>
<i>Şekil 3.5. Sandık oyu (Bıçkır/Parmak/Ev) motifi (Ölmez vd, 2022:89).....</i>	<i>46</i>
<i>Şekil 3.6. Tazı kuyruğu/Ölmüş enik (Çengel) motifi (Ölmez vd, 2022:98).....</i>	<i>47</i>
<i>Şekil 3.7. Çıtlık motifi (Ölmez vd,2022:148).....</i>	<i>47</i>
<i>Şekil 3.8. Çingirdaklı oy/saçaklı oy (Saç Bağı) (Ölmez vd, 2022:130).....</i>	<i>48</i>
<i>Şekil 3.9. Çingirdaklı oy/saçaklı oy (Saç bağı) (Ölmez vd, 2022:195).....</i>	<i>48</i>
<i>Şekil 3.10. Parmak motifi (Ölmez vd., 2022:117).....</i>	<i>49</i>
<i>Şekil 3.11. Parmak motifi (Ölmez vd, 2022:155).....</i>	<i>49</i>
<i>Şekil 3.12. Kıvrım motifi (Ölmez vd,2022:108).....</i>	<i>49</i>
<i>Şekil 3.13. Çedim(Kurtağzı)motifi(Ölmez vd,2022: 149).....</i>	<i>50</i>
<i>Şekil 3.14. Beşsu (BeşinSuyu)motifi(Ölmez vd, 2022:66).....</i>	<i>50</i>
<i>Şekil 3.15. Gerdan ayağı motifi(Ölmez vd,2022:76).....</i>	<i>50</i>
<i>Şekil 3.16. Koçboynuzu/pıtrak motifi (Ölmez vd,2022:68).....</i>	<i>51</i>
<i>Şekil 3.17. Pıtrak motifi (Ölmez vd,2022:76).....</i>	<i>51</i>
<i>Şekil 3.18. Kazan kulpu (Bukağı) motifi (Ölmez vd., 2022: 151).....</i>	<i>52</i>
<i>Şekil 3.19. Eser 1'e ait tasarım (Cepken) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>53</i>
<i>Şekil 3.20. Eser 2' ye ait tasarım(Yelek) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>54</i>
<i>Şekil 3.21. Eser 3'e ait tasarım (Şapka) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>55</i>
<i>Şekil 3.22. Eser 4'e ait tasarım (Kemer) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>55</i>
<i>Şekil 3.23. Eser 5'e ait tasarım (Şal/Atkı) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>56</i>
<i>Şekil 3.24. Eser 6'ya ait tasarım (Duvar Süsü) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>57</i>
<i>Şekil 3.25. Eser 7'ye ait tasarım(Telefon Kılıfı)(Yılmaz,2024).....</i>	<i>58</i>
<i>Şekil 3.26. Eser 8'e ait tasarım(Patik) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>58</i>
<i>Şekil 3.27. Eser 9'a ait tasarım (4 Kişilik Masa Örtüsü/Runner) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>59</i>
<i>Şekil 3.28. Eser 10'a ait tasarım (Kolye) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>60</i>
<i>Şekil 3.29. Eser 11'e ait tasarım (Yer Yaygısı) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>61</i>
<i>Şekil 3.30. Eser 12'ye ait tasarım(Duvar süsü) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>62</i>
<i>Şekil 3.31. Eser 13'e ait tasarım (Küpe) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>63</i>
<i>Şekil 3.32. Eser 14'e ait tasarım (Küpe) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>63</i>
<i>Şekil 3.33. Eser 15'e ait tasarım (Çanta Süslemesi) (Yılmaz,2024).....</i>	<i>64</i>
<i>Şekil 3.34. 21 mikron, A kalite, kısa lifli Avustralya yünü(Yılmaz, 2024).....</i>	<i>65</i>
<i>Şekil 3.35. 25 mikron, uzun lifli, Yeni Zelanda yünü (Yılmaz, 2024).....</i>	<i>65</i>
<i>Şekil 3.36. Uygulama yapımında kullanılan malzemeler (sabunlu sıcak su, sabun, merdane, havalı naylon, tül örtü) (Yılmaz, 2024).....</i>	<i>66</i>
<i>Şekil 3.37. Havalı naylonun masa üzerine serilme aşaması (Yılmaz, 2024).....</i>	<i>67</i>

Şekil 3.38. Yünün havalı naylon üzerine enine serime aşaması (Yılmaz, 2024).....	67
Şekil 3.39. Yünün havalı naylon üzerine boyuna serilme aşaması (Yılmaz, 2024).....	68
Şekil 3.40. Serme işlemi tamamlanan yün (Yılmaz, 2024).....	68
Şekil 3.41. Serilen yünün üzerine tül örtü örtme aşaması (Yılmaz, 2024).....	69
Şekil 3.42. Yünün sabunlu sıcak su ile ıslatılma aşaması (Yılmaz, 2024).....	70
Şekil 3.43. Yünün el ile ilk keçeleşme aşaması (Yılmaz, 2024).....	70
Şekil 3.44. Yünün merdane ile birlikte rulo yapım aşaması (Yılmaz, 2024).....	71
Şekil 3.45. Yünün merdane ile birlikte sarılarak ileri geri ritmik hareketlerle tepme aşaması (Yılmaz, 2024).....	71
Şekil 3.46. Oluşan keçe yüzeyin tül ve naylon arasından çıkarılarak sabunlu sıcak su ile ıslatılma aşaması (Yılmaz, 2024).....	72
Şekil 3.47. Keçe yüzeyin pişirme aşaması (Yılmaz, 2024).....	72
Şekil 3.48. Keçe yüzeyin durulama aşaması (Yılmaz, 2024).....	73
Şekil 3.49. Durulanan keçe yüzeyin sıkma aşaması (Yılmaz, 2024).....	73
Şekil 3.50. Keçe yüzeyin kuruma aşaması (Yılmaz,2024).....	73
Şekil 3.51. Oluşan keçe yüzeyin ütüleme aşaması (Yılmaz,2024).....	74
Şekil 3.52. Keçe yüzeyin ütüden sonraki son hali (Yılmaz,2024).....	74
Şekil 3.53. Havalı naylonun masa üzerine serilme aşaması (Yılmaz, 2024).....	75
Şekil 3.54. Yeni Zelanda yününün kopartılarak enine serim aşaması (Yılmaz, 2024).....	76
Şekil 3.55. Yeni Zelanda yünü boyuna serim aşaması (Yılmaz, 2024).....	76
Şekil 3.56. Yünün üzerine tül örtülme aşaması (Yılmaz, 2024).....	77
Şekil 3.57. Sabunlu sıcak su ile ıslatma aşaması (Yılmaz,2024).....	77
Şekil 3.58. Yün üzerine el ile baskı uygulayarak ovma aşaması (Yılmaz, 2024).....	78
Şekil 3.59. Yünün merdane ile rulo yapım aşaması (Yılmaz,2024).....	78
Şekil 3.60. Yünün tepilme aşaması (Yılmaz,2024).....	79
Şekil 3.61. Oluşan keçe yüzeyi havalı naylon ve tül örtü arasından çıkarma aşaması (Yılmaz,2024).....	79
Şekil 3.62. Yünün sabunlu sıcak su ile ıslatılması (Yılmaz,2024).....	80
Şekil 3.63. Keçe pişirme aşaması (Yılmaz,2024).....	80
Şekil 3.64. Keçe yüzeyin yıkama aşaması (Yılmaz,2024).....	81
Şekil 3.65. Keçe yüzeyi sıkma aşaması (Yılmaz,2024).....	81
Şekil 3.66. Yeni Zelanda yünü ile yapılmış, kurumaya bırakılan keçe yüzey (Yılmaz, 2024).....	82
Şekil 3.67. Keçe yüzey ütüleme aşaması (Yılmaz, 2024).....	82
Şekil 3.68. Keçe yüzeyin ütüden sonraki son hali (Yılmaz,2024).....	83
Şekil 3.69. Eser 1.(Cepken)(Yılmaz, 2024).....	84
Şekil 3.70. Eser 2.(Yelek) a: Ön yüz, b: Arka yüz (Yılmaz, 2024).....	86
Şekil 3.71. Eser 3.(Şapka) (Yılmaz, 2024).....	88
Şekil 3.72. Eser 4.(Kemer) (Yılmaz, 2024).....	90
Şekil 3.73. Eser 5.(Atkı,Şal) Yılmaz,2024).....	92
Şekil 3.74. Eser 6. (Duvar süsü) (Yılmaz, 2024).....	94
Şekil 3.75. Eser 7. (Telefon kılıfı) (Yılmaz, 2024).....	96
Şekil 3.76. Eser 8.(Patik) (Yılmaz, 2024).....	98
Şekil 3.77. Eser 9. (4 Kişilik masa örtüsü Runner seti))(Yılmaz,2024).....	100
Şekil 3.78. Eser 10.(Kolye) (Yılmaz,2024).....	102

Şekil 3.79. Eser 11. (Yer yaygısı) (Yılmaz,2024).....	104
Şekil 3.80. Eser 12. (Duvar süsü) (Yılmaz,2024).....	106
Şekil 3.81. Eser 13. (Küpe) (Yılmaz,2024).....	108
Şekil 3.82. Eser 14. (Küpe) (Yılmaz,2024).....	109
Şekil 3.83. Eser 15. (Çanta) (Yılmaz,2024).....	111

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

Açıklamalar

Cm

Santimetre

D.k

Dakika

M.Ö

Milattan Önce

Vb

Ve benzeri

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

El sanatları, insanların elleriyle yaratma sürecini kullanarak çeşitli malzemelerle estetik ve işlevsel ürünler ürettikleri sanat formlarını ifade etmektedir. Toplumun tarihini, geleneklerini, değerlerini ve sanatsal yeteneklerini yansıtan önemli bir ifade biçimidir. Her kültürde farklı el sanatları ürünleri bulunmaktadır ve bu ürünler nesilden nesle aktararak korunmuştur. Bir milletin geleneklerini ve kültürel mirasını yansıtan el sanatlarının korunması, desteklenmesi ve yaşatılması kültürel zenginliğin korunması açısından son derece önemli olmuştur.

Türk kültürü içerisinde yer alan el sanatları, basit araç gereçlerle yapılan ve toplumun ihtiyaçlarından doğan yaşam biçimlerine yönelik üretilen ürünlerdir. Bir toplumun kültürel varlıkları arasında belirgin bir yere sahip olan el sanatları; tarih boyunca yaşam tarzını ve sanat anlayışlarını ifade etmekte etkin bir rol oynamıştır (Ergenekon,1999:1, Begiç,2017:13).

El sanatları dönemin kültürel, sosyal, ekonomik özelliklerine göre şekillenmiş ve biçimlendirilmiştir. Süre içerisinde gelişen ve çevre koşullarına göre değişiklikler gösteren el sanatları, kullanımı, ürün ve üretim aşamaları toplumdaki işlevselliği açısından toplumla iç içe gelişmiştir (Begiç,2017:16).

Geleneksel el sanatları, sürekli olarak gelişim ve değişim içerisinde olmuştur. Geçmişten günümüze kadar ulaşan Keçecilik sanatı da el sanatları içerisinde yerini almıştır. Köklerini Orta Asya Türk kültüründen alan keçe sanatı, Anadolu'da gelişimini sürdürmeye devam etmiştir (Begiç,2017:14).

Keçe yapımında kullanılan en önemli materyallerden biri yündür. Koyundan elde edilen liflere yün denilmektedir. Dünyada yaklaşık 40 farklı koyun ırkından yaklaşık olarak 200 farklı özellikte yün lifi elde edilmektedir. Önemli yün üretici ülkeler içerisinde Avustralya, eski Sovyetler Birliği, Yeni Zelanda, Çin, Arjantin, Uruguay, Güney Afrika, ABD, Türkiye, İngiltere ve Pakistan sayılmaktadır (Anmaç,2004:81-82).

Uzunluklarına, kıvrımlarına, kalınlıklarına ve parlaklık durumlarına göre çok farklı çeşitlerde yün lifleri elde edilmektedir. Yün lifi, elde edildiği koyunun cinsine, yaşına, iklim koşullarına, beslenmesine, hastalık geçirme durumuna vb. faktörlere göre olumlu veya olumsuz yönde etkilenebilmektedir (Ergenekon,1999:52).

Hayvansal liflerde lif inceldikçe boyu kısalır, lif kalınlaştıkça boyu uzamaktadır. Uzun yün lifleri, ucuz yünlü kumaşlar, keçe, örtü, battaniye, halı ve kaba döşemelik kumaşların üretiminde kullanılmaktadır (Anmaç,2004:83).

Türkler küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde koyunun yünlerini kullanmıştır. Koyunlardan elde edilen yünler Orta Asya coğrafyasında başlıca giyim kuşam malzemesi ve soğuk iklim şartlarından korunmak için de barınak yapımında gerekli olan hammaddeyi sağlamıştır. Yünün bu alanlarda tercih edilmesinin ve öncelikli bir yere sahip olmasının nedeni; dokunulduğu zaman ıslaklık hissi vermemesi ve kendi ağırlığının %30 'unu emebilme özelliğinden kaynaklanmaktadır (Anonim,2019:21).

Keçeleşme, yün liflerinin yüksek basınç altında sürtünmesi sonucunda liflerin üst örtü hücrelerinin karmaşık bir yapıda birleşmesiyle gerçekleşen bir fiziksel olaydır. Bu süreçte, oluşan ürünün dokusu artık görünmez hale gelir ve yüzeyi belirgin şekilde küçülür. Keçeleştirme işlemi ise, hayvansal elyafı bükme ve dokuma işlemi gerektirmeyen, ancak birbirine bağlanabilen ve esnek bir yüzey elde etmeyi amaçlayan bir işlemdir. Ek olarak, elyafı hareketlendirmek, sıkıştırmak ve birbirine sürtünmesini sağlamak da gereklidir (Çeliker,2011:7).

Geleneksel keçe yapımı üç aşamada gerçekleştirilir. İlk aşamada, kullanılacak yün saçılarak desenli keçe oluşturulacaksa desen belirlenir. İkinci aşamada, yün saçma, desen oluşturma ve pişirme işlemi yapılır. Üçüncü aşamada ise keçe yıkanıp kurutulur; bu son işleme bitirme işlemi de denir (Çeliker,2011:7).

Halı sanatı içinde Türk halıları önemli bir yere sahip olmuştur. Halı sanatı ile ilgili yapılan araştırmalar, bu sanatın başlamış olduğu bölgenin Orta Asya'da Türklerin yaşadığı alanlarda bulunduğunu açıklamaktadır. Türkler, halı sanatını geliştirerek bütün dünyaya tanıtmıştır. Düğümlü halılar ilk kez Türklerin yaşadığı bölgelerde bulunmuş ve gelişimini devam ettirmiştir. Türk tarihi ve halı tarihi birbirine sıkıca bağlanmış ve bundan dolayı da genel olarak halılar üzerinde yapılan araştırmaların çıkış noktası, Türk halılarına dayanmaktadır (Yetkin,1991:1).

Türklerin Anadolu'ya göç etmesiyle birlikte Kırşehir'de dokumacılığın başladığı bilinmektedir. Selçuklu zamanı ve sonrasında Anadolu'ya gelen Türkler ve bu dönem de Anadolu'ya iç karışıklıkları önlemesi için yerleştirilen aşiretler Kırşehir'e dokumacılık kültürünü yaymışlardır (Ölmez vd, 2022:18).

Kırşehir'in şehir merkezi ve köylerinde geçmişte dokumacılığın yapıldığı, halı kilim ve düz dokumaların üretildiği bilinmektedir. Yöreye özgü dokunan düz dokumalar arasında kilim, cicim, zili, pala ve sumak dokumaları bulunmaktadır (Ölmez vd,2022:9).

Bu çalışmada Kırşehir yöresi düz dokuma motiflerinden esinlenilerek geleneksel keçe uygulayımı ile özgün hediyelik ve turistik eşya tasarımları yapılmıştır. Tasarımlarda Kırşehir yöresine ait geleneksel motifler keçe uygulamalarında kullanılmıştır. Bu motiflerden bazıları: sandık(top), çıtlık, sandık oyu (bıçkır/parmak/ev), tavşan topuğu, kıvrım, elma, bukağı (sevdi dolaştı), eli belinde (eli böğründe), çengel (tazı kuyruğu), gerdan ayağı, pıtrak, kaşık sapı, yıldız (hardal), göz oyu, dökme, saç bağı(çingirdaklı oy/ saçaklı oy), solak kıvrım, beş su (beşik suyu) motifleridir.

Tasarımlarda kullanılan motifler, Kırşehir yöresine ait olup, yörenin düz dokuma geleneklerini yansıtmaktadır. Bu motiflerin kullanılmasındaki amaç, geçmişin izlerini günümüze taşıyarak kültürel değerimize sahip çıkmaktır. Unutulmaya yüz tutmuş kültürel değerlerimizi gelecek nesillere aktarmak, yeniden bilinir ve tanınır hale getirmektir. Geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren Kırşehir kilim motiflerinin keçe sanatı ile bütünleşerek günümüzde de varlığını sürdürmesi, kalıcılığını devam ettirmesi, hafızalarda yer edinmesi amaçlanmıştır.

Bu yünler ile yapılan çalışmalar ile kilim motifleri kullanılarak tasarımlar yapılmış, bu tasarımlar cepken, yelek, şapka, çanta, yer yaygısı, patik, kemer, duvar süsü ve kolye, küpe gibi takılar olmak üzere esere dönüştürülmüştür.

Bu amaçla geleneksel (tepme) keçe yöntemi uygulanarak üretilen eserlerde incelikleri farklı olan iki çeşit yün kullanılmıştır. Kullanılan yünlerden biri 21 mikron, A kalite, kısa lifli Avusturalya yünü ve diğeri 25 mikron, uzun lifli, Yeni Zelanda yünüdür.

1.KEÇE SANATI

1.1.KEÇE SANATI VE TARİHÇESİ

Yün gibi hayvan liflerinin dış tabakasını oluşturan keratin yapılı deri ürünlerinden elde edilen pullu hücrelerin, nem, ısı, basınç ve hareket etkilerine dayanacak şekilde birbirine kenetlenmesiyle üretilen, atkısız-çözülsüz tekstil ürünlerine keçe denilmektedir. El sanatlarında ve endüstride keçe yapımı için; kıl, asbest, bitkisel lifler, mineraller ve anorganik elyaflar kullanılmıştır. Fakat keçenin ana hammaddesi yün olmuştur (Seyirci ve Topbaş, 1987:577).

Deri ürünü hayvansal liflerin örtü hücrelerinin çözölmeyecek biçimde birbiriyle iç içe geçerek kenetlenmesi sonucunda, keçeleşme meydana gelmektedir (Ergenekon, 1999:43).

Keçeleşme fiziksel bir özelliktir, yünün etrafını saran örtü hücrelerinin nem ve sıcaklığın etkisinde kalarak şişmesi ile başlamaktadır. Bir alt tabakadaki oluşan kısılma sonucunda elyafın yüzeyini kaplamış olan pullar açılarak geriye doğru kıvrılmasıyla, örtü hücreleri birbiri ile kenetlenir ve lifler düğümlenmektedir. Bu düğümlenmenin geri dönüşü olmaz; lifin eski haline dönmesi keçeleşme işleminden sonra mümkün olmamaktadır (Gür,2012:1176).

Geçmişte yaşayan insanlar göçebe yaşam tarzını benimsemişlerdir ve tarım yapma şansları yok denecek kadar azdır. Bu nedenle hayvansal ürünler ağırlık kazanmıştır. Yaşamlarını devam ettirmek için hayvanların etinden, sütünden yararlanmalarının yanı sıra, dokumacılığın temel maddesi olan yün, kıl, deri, post vb. kullanımında da hayvanlardan faydalanmışlardır (Uğurlu,2020:25).

Türkler ilk çağlardan itibaren doğa koşullarına karşı koymak, barınma ve örtünme ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla keçeyi kullanmışlardır. Türklerin Orta Asya bozkırından Anadolu'ya uzanan tarihsel süreçlerinde keçe üretimi her dönemde önemini korumuştur. Orta Asya'nın zorlu doğa koşulları Türkleri konargöçer yaşama ve hayvancılıkla geçinmeye yönlendirmiş, bu sayede yetiştirdikleri hayvanlardan elde ettikleri yünleri keçe ürünleri yapmak için kullanmışlardır (Begiç,2016:44).

Türk kültürünün başlangıcı Orta Asya'da "Ön Türkler" olarak bilinen İskitlere dayanmaktadır. İskitler hayvancılık ekonomisine dayalı göçebe yaşam tarzı sürmektedirler. Bu nedenle çadırlarını arabalar üzerine konumlandırarak göç sırasında kolay bir şekilde hareket etmişlerdir. Arabaların üzerine konumlandıkları ahşap taşıyıcıları keçe ile kaplamışlar, içlerini odalara bölmüş, zeminlerini ise keçe yaygılarla örtterek ev haline getirmişlerdir (Begiç,2014:22).

Geleneksel yöntemlerle üretilmiş olan ilk keçe eserler Güney Sibirya'da Altay'ın Altın dağı eteklerinde Pazırık kurganlarında bulunmuştur. M.Ö 3. ve 4. yüzyıllara tarihlenen bu kurganlar, Akeolog Sergei İvanovizh Rudenko tarafından 1924 yılında keşfedilmiştir. Konumları büyük Ulugan Vadisi'nde, Çuluşman Irmağı ile Başkauş ırmağı arasında, deniz seviyesinden 1600 metre yükseklikte bulunmaktadır. Pazırık kurganları, konumu nedeni ile buzlar içinde kalmıştır ve böylelikle kurganlardan çıkarılar eserler, insan ve hayvan ölüleriyle birlikte bozulmadan günümüze kadar ulaşmıştır. Bu eserler, Leningrad Hermitage Müzesi'nde

sergilenmektedir. Kurganlardan çıkarılan eserler arasında Pazırık halısı, kumaşlar, renkli keçeler, hayvan ve bitki bezemeleri tekstil ürünleri, applike örtüler, eğer takımları, at koşum takımları, deri ve keçe süslemeli tekstil ürünleri bulunmaktadır (Aslanapa,1972:5).

Beşinci Pazırık kurganlarından çıkarılan keçe üzerine ince ve renkli deriler yapıştırarak süslenen tekstil örnekleri hun sanatı üslubunu göstermektedir. Bu örnekler eğer örtüleri (belleme)olarak yapılmıştır. Keçeden yapılmış bir belleme üzerinde, renkli derilerden parçalar kesilip yapıştırılarak bir kartal grifonunun dağ keçisine saldırdığı hayvan kavgası sahnelenmiştir. Keçinin bütün korkularını gösteren sahne arka arkaya simetrik olarak tekrar edilmiştir. Bu hun sanatının karakteristik üslubunu ortaya koymaktadır (Aslanapa, 1993:12).

Şekil 1.1’de beşinci Pazırık kurganından çıkarılan ve tepme keçeden yapılmış bir eğer örtüsü görülmektedir.

Şekil 1.1. Beşinci Pazırık kurganından çıkarılan eğer örtüsü (belleme) (Ergenekon, 1999:8)

Şekil 1.1’ de verilen görselde Kartal griffon’un dağ keçisine saldırısı sahnelenmiştir. Kullanılan aplikasyonlar dikilerek veya yapıştırılarak oluşturulmuştur. Kırmızı renkli keçe zemininin üzerine krem, yeşil ve beyaz renkteki keçeler kompozisyonu tamamlayacak biçimde konumlandırılmıştır (Ergenekon,1999:7).

Beşinci Pazırık kurganından çıkarılan başka bir keçe örneği ise elindeki hayat ağacı ile tahta çıkarılan tanrıça figürü olmuştur. Bu duvar örtüsünde bordürler arası sık tekrarlanmış bitkisel motifler görülmektedir. Karşısında ise kuyruğu örülü bir at üzerinde hun asilzadesi tasvir edilmiştir. Burada tanrıça tarafından asilzadeye kut verilmektedir. Kut verme tanrıçaya edilen dua sonucunda gerçekleşmektedir (Çoruhlu,2000: 134).

Şekil 1.2’ de beşinci Pazırık kurganında bulunan, keçe eyer örtüsü görülmektedir.

Şekil 1.2. Beşinci Pazırık kurganından çıkarılan eyer örtüsünde bulunan atlı ve tanrıça figürü (Ergenekon, 1999:9)

Şekil 1.2’de verilen görselde 4.5x6 m boyutlarında geniş bir yüzeyi olan keçe eyer örtüsü verilmiştir. Bu eyer örtüsünde aplike tekniği kullanılmıştır (Ergenekon,1999:9).

Hunlardan sonra Göktürkler de aynı sanat ve kültürü devam ettirmişlerdir. Keçe birçok alanda ihtiyacı karşılamış ve kullanımı yoğun bir şekilde devam etmiştir (Begiç,2015: 17).

Göktürkler döneminde hun devrindeki başlık tiplerini andıran keçeden yapılmış üstü dilimli börkler kullanılmıştır (Çoruhlu, 2000: 211).

Göktanrı inancından ayrılan, mniheizm ve budizm inancını benimseyen Uygurlar bu inançlarını sanat ve kültürlerine de yansıtmışlardır. Yapılan kazılarda beyaz veya kırmızı renkli elbiseleri ve külahları ile bilinen freskler, ipek üzerine boyanmış resimler ortaya çıkmıştır. Türk topluluklarında kullanılan keçe şapka ve külahlara Uygurlarda tepeciklerin ilave edildiği bulunan fresklerden anlaşılmaktadır. Fresklerde keçe yaygılara da yer verilmektedir. Bu yaygılar bitkisel bezemeler ile süslenmiştir (Begiç, 2014:42).

Şekil 1.3’tevakıfçıların sıralandığı bir mekân görülmektedir.

Şekil 1.3. Uygurlar döneminde kullanılan keçe şapka ve keçe yaygı (Ergenekon, 1999:21)

Şekil 1.3'te verilen görselde zeminde bulunan tepme keçe ile yapılmış yaygı, beyaz zemin üzerine kırmızı renkte motiflerle bezenmiştir. Vakıfçıların üzerindeki bezemeler ve yaygıda kullanılmış olan bezemeler birbiri ile uyum içerisinde olduğu görülmektedir (Ergenekon,1999:20).

Osmanlı döneminde keçe kullanımının daha yaygın olduğunu bilinmektedir. Kentli giyiminde soğuk hava koşullarının yaşandığı bölgelerde kullanılması yanı sıra köylü, konar-göçer topluluklar ve askeriyede keçe giysilerin kullanıldığı görülmektedir. Bu giysilerin başında çoban kepeneği, pantolon, yelek, keçe külah, keçe başlıklar, kuşak, terlik, gömlek, ceket, çizme ve yamçı sayılmaktadır (Begiç,2016: 292)

XIII. yüzyıl başlarında Ahilik teşkilatının kurulmasıyla birlikte keçeci esnafı da bu teşkilatta yer almıştır. Ahilerin beyaz yünden yapılmış keçe başlıklar giymeleri Keçecilik sanatına verdikleri önemi ortaya koymaktadır. Keçeci esnafı aynı zamanda Osmanlı ordusunda da görev almıştır. Sefere çıkan ordunun arkasından ihtiyaçlarının giderilmesi için gönderilen Fütüvvet Teşkilatında keçecilere de yer verilmektedir (Kazar,2001:11).

XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa'da Sanayi Devrimine bağlı olarak tekstil ürünleri çeşitlenmiştir. Avrupa'da başlayan bu gelişmeler saray ve çevresini de batıya yönlendirmiştir. Yeni ürünler yavaş yavaş keçenin yerini almaya başlamış, bu gelişmeler sonucu keçeci esnafı zor bir döneme girmiştir. Bu dönemde keçe sadece kırsal kesimde yaşayan halkın ve ordunun kullandığı bir ürün haline gelmiştir. Askeriyede çadır, eyer, at koşum takımları ile askerlerin giydiği başlıklar ve çizmeler kecheden yapılmaya devam etmiştir (Begiç,2016: 289).

Geçmişin izlerini taşıyan ve günümüze kadar ulaşan keçe, geçmişte birçok uygarlık tarafından ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılmıştır. Giyinme, korunma, barınma amaçlı eşyalara hammadde olmuştur. Gelişim ve değişim içerisinde ilerleyerek gelecek kuşaklara aktarılmış, günümüze kadar uzanan bir tarihe sahip olmuştur. Günümüzde her ne kadar hediyelik, turistik bir amaçla kullanılsa da hala varlığını korumaya devam etmektedir. Keçe, unutulmaya yüz tutmuş bir el sanatı ürünü olarak yeniden canlanmış, yeni materyal ve tekniklerle birleştirilerek sürekliliğini devam ettirmiştir (Kazar, 2001).

1.2. KEÇE UYGULAYIMLARI

Keçe işlerinin varlığı yazılı ve görsel kaynaklara bakıldığında Selçuklular dönemine kadar inmektedir. Doğal yün elyafının ısıtılması sonucunda sıkıştırılarak, presleme tekniği ile

yapılan keçelerin, günümüze ulaşan parçaları 19. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Barışta,1998:161).

Geleneksel (tepme) keçe yapımının hammaddesini hayvansal lif grubunda yer alan yn lifi oluşturmaktadır. Genellikle balık pullarını andıran ve yn liflerinin birbirlerinden ve diğerk liflerden ayırt edilmesini kolaylaştıran örtü hücrelerinin şekilleri, dizilişleri, lif üzerindeki konumları, birim yüzeydeki sayıları ve uzunlukları farklılık gösterebilir. Örtü hücreleri, farklı şekil, diziliş ve büyüklükte olabilir ve lif üzerinde kökten uca doğru dizilirler. Bu hücrelerin lif ucu yönündeki kısımları lif ekseniiyle bir açı yapacak şekilde kalkık ve serbest durumda, diğerk kısmı ise bir alttaki hücrenin içerisine sokulmuş durumda bulunur. Bu diziliş nedeniyle liflerin mekanik hareketi tek yönlüdür ve lifler uçları yönünde değilk kökleri yönünde hareket ederler. Yani pul tabakası lifi tek yönde hareket ettirir. Kök ve uçları farklı yönde bulunan lifler keeleşir. Eğerk lifler kökleri bir yönde olmak üzere birbirine paralel olarak yerleştirilirse, diğerk keçeleşme koşulları sağlanmış olsa dahi keeleşemezler. Hayvan üzerinde bulunan liflerin ıslanmaları ve diğerk keçeleşme etkenleri altında kalmalarına rağmen keeleşmesinin nedeni liflerin köklerinin aynı yönde bulunmalarından ileri gelir. Keçeleşme, lifin kök ve uçlarının karışık yönde olmasıyla meydana gelir (Ergenekon,1999:43).

Keçecilik tarihine bakıldığında, yapım tekniği olarak tepme keçe tekniği ne çıkmaktadır. Ancak günümüzde, “tepme keçe “yapımı ve “kuru keçe” yapımı gibi iki yeni teknik yaygınlaşmaktadır. Bu tekniklerle birlikte geleneksel tepme keçe yapımı, daha kolay ve zahmetsiz hale gelmiştir. Islak keçe yapımı, tepme keçe yapımına oldukça benzemektedir. Ancak bu teknikle keçe yapımı için büyük bir atölye veya güçlü bedene ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu sayede, hamamlarda veya büyük atölyelerde yapılan keçe yapım süreçleri basitleştirilmiş ve keçenin devamlılığı sağlanmıştır. Kuru keçe yapım tekniği ise, keçenin evlerde de üretilmesine olanak tanıyan yeni bir yöntem olmuştur. Bu teknikte su ve sabuna gerek yoktur; tüm malzemeler piyasada kolayca bulunan keçe iğneleri ve renkli elyaflardan oluşmaktadır. Desenlendirme tekniklerinde de büyük farklılıklar görülmez; geleneksel tepme keçe desenlendirme teknikleri olan aplike, işleme veya yapım aşamasında desenlendirme teknikleri, günümüz keçe desenlendirme tekniklerinden farklı değildir. Ancak sanatçıların ellerinde şekillenen keçelerde, farklı materyallerin ve desenlerin kullanılması post modern keçe desenlendirme örnekleri oluşturmaktadır (eliker,2011:6).

1.3. GELENEKSEL (TEPME) KEÇE UYGULAYIMI

El sanatları içerisinde yerini koruyan geleneksel (tepme) keçe, Anadolu'nun farklı yörelerinde çoğunlukla kırsal kesimin ihtiyaçları doğrultusunda kullanılmaktadır. Genellikle yaygı, kepenek, seccade, çizme, kundak vb. alanlarda kullanılmaktadır (Ergenekon,1999:313).

Geleneksel (tepme) keçe, keçenin ana tekniğini oluşturmaktadır. Günümüzde de kullanılan en yaygın teknik olmuştur. Eskiden olduğu gibi hamamlarda yapılan ve güç gerektiren bir teknik olmaktan çıkmış, istenilen her yerde çalışılabilecek hale gelmiştir (Akçay,2023:13).

Geleneksel (tepme) keçenin hammaddesi yün lifinden oluşmaktadır. Keçeleşme işlemi; hayvansal liflerin örtü hücrelerinin birbiri içerisine geçerek, çözünmeyecek şekilde kenetlenmesiyle meydana gelmektedir (Ergenekon,1999:43).

Keçe yapımında genellikle ağustos ayında kırılan ikinci kırkım koyunyünleri tercih edilir. Gerekli olduğu takdirde Nisan ayında yapılan kırkımdan elde edilen yünlerde kullanılmaktadır (Gürçay,1966:23).

Yünler kırkımdan sonra pıtrak ve pisliklerden arındırılarak iyice temizlenir. Günümüzde, keçe yapımında yay ve tokmak yerine hallaç makinesi; tepme işlemi için ise insan gücü yerine tepme makinesi kullanılmaktadır. Bu makinelerin kullanımıyla yapılan keçe yapımında işlem sırasında herhangi bir farklılık oluşmaz, ancak teknolojinin getirdiği kolaylıklardan faydalanılmış olur.

Keçe yapmak için gerekli malzemeler arasında beyaz sabun veya Arap sabunu, sıcak su, su geçirmeyen pürüzsüz bir yüzeye sahip örtü (naylon vb.) uzun bir sopa yer almaktadır. Yün liflerinin birbirine geçmesini sağlamak için genellikle suda eriyen doğal sabunlar veya keçeleşmeyi hızlandıran Arap sabunu tercih edilmektedir.

1.3.1 Geleneksel (Tepme) Keçe Uygulayımında Kullanılan Hammadde ve Diğer Gereçler

Yün

Kuzu, koyun, tavşan, deve, lama, alpaka gibi hayvanların yünleri keçe üretiminde kullanılmaktadır. Keçe yapımında, günümüzde olduğu gibi kolay bulunması sebebiyle, konar - göçer hayatın çok önemli bir unsuru olan koyunun yünü kullanılmaktadır. Yünün kalitesini; liflerinin inceliği, yoğunluğu, türdeşliği, uzunluğu ve esnekliği belirler. Bu nitelikleri taşıyan

yünün, kalitesi ve keçeleşme özelliği yüksek olmaktadır. En iyi keçe, haziranın son haftası ile temmuzun ilk haftası arasında (gün dönümünde) kırkılan kuzunun ilk ürünü olan ilk kırkım yününden üretilmektedir (Seyirci ve Topbaş,1987:590).

Şekil 1,4'te koyunlardan elde edilen yün lifi görölmektedir.

Şekil 1.4. Keçe yapımında kullanılacak olan yün (Yılmaz,2024)

Şekil 1.4'te verilen görselde keçe yapımında kullanılacak olan yün pislik ve pıtraklarından temizlenmiştir. Doğal rengi ile kullanılmaktadır.

Genellikle canlı hayvanlardan elde edilen yün, el makası veya özel olarak tasarlanmış elektrikli cihazlarla kırılır. Yün lifleri genellikle dağıtılmadan bütün olarak kırılır ve toplanır, buna yerel olarak tuluk, gömlek, dulup veya tulum gibi adlar verilir. Keçe yapımında kullanılacak yünlerin temizlenmesi ve yıkanması önemlidir. Bu işlem, bazı Anadolu bölgelerinde sabun ve deterjan kullanılmadan, akarsu kenarlarındaki bir kaya üzerinde yün tokacı adı verilen ağaçtan yapılmış saplı bir araçla dövölerek gerçekleştirilir. Bu süreç, yünün tamamen temiz ve berrak hale gelene kadar devam eder. Yıkama esnasında yüne yapışmış olan yabancı maddeler ayıklanır; bir süre sonra yün topaklarının çözöldüğü, kokusunun azaldığı görölür. Yeterince temizlenen yün, son bir kez durulanır ve kurutulur. Renklendirilecek yünler bu aşamada boyama işlemine tabi tutulur. Boyalı veya boyasız yünler ayrılarak kabartma makinesine gönderilir. Bu makineden çıkan yünler incelir. Geçmişte bu işlem, insan gücüyle hallaç yayı ve tokmağı kullanılarak yapılırdı. Bu işlemler sonucunda yün, keçe yapımına hazır hale gelir (Begiç,2014:214).

Koyunlardan elde edilen yünler kalınlık, parlaklık, uzunluk ve kıvrım durumuna göre çeşitlilik göstermektedir. Fakat elde edilen yünler; koyunun hastalık geçirme durumu, yaşadığı iklim koşulu, cinsi, beslenmesi ve yaşı gibi faktörlere bağlı olarak olumlu veya olumsuz yönde etkilenebilmektedir (Ergenekon,1999:52).

Boya

Renkli yünlerin kullanımına dair en eski örnekler Pazırık kurganından çıkarılan keçe ürünlerde görülmektedir. Bu durumun nedeni, Türklerin doğa ile iç içe yaşam sürmelerine dayanmaktadır. Yaşadıkları coğrafyadaki boyar madde kaynakları yünün renklendirilmesinde etkili olmuştur. Doğal boya kullanımı 1856 yılında sentetik boyanın keşfedilmesiyle azalmıştır. Doğal boyanın yerine maliyeti düşük olan sentetik boyalar tercih edilmiştir. Doğal, bitkisel ve hayvansal boyar maddeler geçmişten günümüze kadar yün elyafının renklendirilmesinde sıklıkla kullanılmıştır. Yün elyafının boyanmasında bazı bitkilerin tamamı, bazılarının ise çekirdek, meyve kabuğu, tohum, sap, kök, yaprak, çiçek vb. kısımlarının biri veya birkaçı kullanılmaktadır. Keçelerde canlı renklerin elde edilmesinde mordanlama yöntemi kullanılmaktadır. Liflerin emme kabiliyetini mordanlama yöntemi, aynı zamanda boyanın lifler üzerinde tutunmasını sağlamaktadır (Anonim,2019:194-196).

Geleneksel (tepme) keçe sanatında yapılan renklendirme işlemlerinden bir diğeri ise üretim aşamasından sonra yapılmaktadır. Üretilen keçe kumaş hazırlanan boyanın içerisine daldırılarak istenilen renk oluşuncaya kadar kaynatılmaktadır. Daha sonra bol su ile durulanarak kurumaya bırakılmaktadır (Ergenekon,1999:53).

Şekil 1.5'te kurumaya bırakılan keçe görülmektedir.

Şekil 1.5. Renklendirmesi biten keçe kumaşın kurumaya bırakılması (Ergenekon,1999:54)

Şekil 1.5’te verilen görselde üretilen tepme keçe kumaşın, boyama işlemi uygulanarak istenilen rengin elde edilmesinden sonra bol su ile yıkanarak kurumaya bırakıldığı görülmektedir.

Sabun

Evimizde kendi imkânlarımızla veya küçük atölyelerde keçe yapmak için beyaz sabun veya Arap sabunu kullanılmaktadır. Bunların dışında zeytinyağlı sabunlarında keçe yapımında kullanıldığı bilinmektedir

.Keçeyapımındayününbirbirinekaynaşmasınısağlamakamacıylakullanılmaktadır.Sıcaksudaeritilerek yününüzlerineelsüpürgesiileserpilmektedir (Özyer, 2012:52).Yün liflerinin birbirine geçmesini sağlamak için genellikle suda eriyen doğal sabunlar veya keçeleşmeyi hızlandıran Arap sabunu tercih edilmektedir (Şekil 1.6).

Şekil 1.6. Keçe yapımında kullanılan beyaz sabun (Yılmaz, 2024)

1.3.2. Keçe Yapımında Kullanılan Araçlar

Yay

Günümüzde kullanılan hallaç makinelerinden önce karışık ve topak şeklindeki yünlerin ayrılması için kullanılan araçlardan biri “yay“dır. Yay, dut ağacının yaş dalı kesilip u şekline benzer bir biçimde kurutularak hazırlanmaktadır. Bu aracın ipine vurarak titreşmesini sağlayan bir de tokmağı bulunmaktadır (Ergenekon,1999:55). Hayvan bağırsağından yapılan kiriş adı verilen bir ip ile gergin bir şekilde bağlanır ve yün atımında kullanılmaktadır (Şekil 1.7) (Gürçay,1966:27).

Tokmak

Tokmak; yn atma sırasında kullanılan büyük silindir başlı, kısa, ince saplı tahta araç veya aēatan yapılmış ekitir. Tokmaēın yapımında genellikle annep aēacı kullanılmaktadır (şekil 1.7) (Begiç,2014:230).

şekil 1.7. Hallaç yayı ve tokmaēı (Begiç,2014:230)

Keçe yapımında insan gücüne dayanılarak kullanılan yay ve tokmak yerini hallaç makinesine bırakmıştır (şekil.1.8). Hallaç makinesi yünün atılma işlemini daha seri ve kısa sürede gerçekleştirmektedir (Ergenekon,1999:55).

Şekil 1.8. Yünün atılmasında kullanılan hallaç makinesi (Damar, 2016:43)

Kalıp

Farklı boyutları bulunan sazın özünden yapılmış keçi kılı, kazıl ile dokunmuş hasır örtülerdir. Desensiz veya desenli keçe yüzeylerin elde edilmesinde kullanılmaktadır (Şekil.1.9) (Gürçay,1966:27).

Şekil 1.9. Geleneksel (tepme) keçede kullanılan kalıp/ hasır örtü (Ergenekon,1999:57)

Kalıp leş(kalıp geç)

Keçe tepme işleminin yapılma aşamasında hasırı koruyarak, zarar görmesini engellemek amacıyla kullanılmaktadır. Çeşitli kumaşlardan yapılan bu örtüler, hasıra sarılarak sıkıca bağlanmaktadır. Hasırın üzerini tamamen kapatacak şekilde sarılmaktadır (Şekil.1.10, Şekil. 1.11) (Ergenekon, 1999:56).

Şekil 1.10. Tepme işlemi yapılan yünün kalıpleş ile sarılması (Küçük Kurt, 2018:66)

Şekil 1.11. Yünün kalıpleş ile sarılması (Kabalcı ve Soysaldı 2018:14)

Çubuk (sepki)

Yaklaşık olarak 40-50 cm boyunda olan çubuk, yünün hasır kalıbın üzerine yayılmasında kullanılmaktadır. El veya yelpazeye benzemektedir (Şekil 1.12) (Gürçay, 1966:27).

Şekil 1.12. Yünün hasır kalıbı üzerine yayılmasında kullanılan çubuk (Karatay,2019:171)

Makas

Desenlendirme işleminde kullanılacak renkli yünlerin ve yay kırıışlerine dolanan yünlerin kesilmesinde kullanılmaktadır. Hayvanların üzerindeki yünlerin kesilmesinde de kullanılmaktadır (Şekil 1.13) (Seyirci ve Topbaş, 1987:590).

Şekil 1.13. Desenlendirme işleminde ve yünlerin kesiminde kullanılan makas (Begiç,2014:236)

Halat

Tepme işlemi sırasında sarılan rulonun açılmaması için halat ile sıkıca bağlanmaktadır (Özdemir ve Karatay, 2023:56).

İbrik (Su kabı)

Geçmişte bakırdan, günümüzde ise teneke veya plastikten üretilmektedir. Kalıp üzerine serilen yünün ıslatılmasında kullanılmaktadır (Şekil 1.14) (Seyirci ve Topbaş, 1987:592).

Şekil 1.14. Yünün ıslatılmasında kullanılan ibrik (Yılmaz, 2024)

Süpürge

Yünlerin üzerine su serpmek için kullanılmaktadır (Şekil 1.15).

Şekil 1.15 Yünlerin üzerine su serpmek için kullanılan süpürge (Yılmaz, 2024)

Terazi (kantar)

Tepme keçe yapımında kullanılacak olan y nlerin miktarını belirlemek için kullanılmaktadır (Şekil 1.16).

Şekil 1.16. Y n miktarını belirlemek için kullanılan terazi (Yılmaz, 2024)

Buhar kazanı

Keçe pişirme işlemi atölyelerde veya hamamlarda yapılmaktadır. Atölyelerde sıcak su ve buharı elde etmek amacıyla kullanılmaktadır (Şekil 1.17) (Ergenekon, 1999:60).

Şekil 1.17. Keçe pişirmede gerekli olan sıcak ve buharı elde etmek amacıyla kullanılan buhar kazanı (K  kkurt, 2017:64)

Keçe tepme makinesi

Yün saçma işleminin ardından yapılan keçe pişirme ve tepme işlemlerinde kullanılmaktadır. Sıcak su ve buhar yardımı ile keçenin tepilmesini sağlamaktadır (Şekil 1.18) (Seyirci ve Topbaş, 1987: 592).

Şekil 1.18. Yünün keçeleşmesini sağlayan tepme makinesi (Ergenekon, 1999:61)

Boya kazanı

Bakır ve alüminyumdan yapılmakta olan bu kazanların kullanımı günümüzde de devam etmektedir. Keçecilikte yün boyama aşamasında kullanılmaktadır (Şekil 1.19) (Begiç,2014:228).

Şekil 1.19. Keçe boyama işleminde kullanılan kazan (Yılmaz,2024)

Ocak

Keçecilikte yün boyama işlemi sırasında kazanların altında bu ocaklar bulunmaktadır (Şekil .20) (Yılmaz,2024)

Şekil 1.20. Keçe boyama kazanlarının altına konulan ocak (Yılmaz,2024)

1.3.3.Geleneksel (Tepme) Keçe Üretim Aşamaları

Tepme keçe etimi, desenli veya desensiz (düz) olarak etilmektedir. Desenli tepme keçe üretiminde desen hazırlama işlemi dışındaki tüm işlemler, desensiz tepme keçe etimi ile aynı sırayı takip eder. Desenli ve desensiz keçe arasındaki farklılık desen yapım aşamasında ortaya çıkmaktadır (Ergenekon,1999:62).

Yünün Hazırlanması

Keçenin temel hammaddesi olan koyunyn, koyunların mayıs ayında yapılan ilk kırıkmından tercih edilmektedir. İkinci kırkım ise ağustos ayın sonlarında yapılmaktadır. Bu ayda yapılan kırkım genç koyunların ynlerinden oluşmaktadır. Bu ynler kuzu ynleri ile karıştırılmaktadır ve kepenek üretiminde tercih edilmektedir. Keeleme özelliği koyunyn kadar yüksek olmasa da keçi ve deve yn de keecilikte tercih edilmektedir. Kırkım işleminin sonra yıkanan ynler keeciye temiz halde ulatırılmaktadır. Ynler renklerine ve kalitesine göre birbirinden ayrılmaktadır. Ayırma işleminin ardından ynler tartılarak ağırlığı belirlenmektedir. Daha sonra üretilecek olan ürün için gerekli olan yn miktarı belirlenerek kabartma işlemi uygulanmaktadır. Geçmişte yay ve tokmakla yapılan kabartma işlemi günümüzde hallaç makineleri ile yapılmaktadır (ekil 1.21) (Anonim,2019:174).

***Şekil 1.121.**Yn Kabartma İşleminde Kullanılan Hallaç Makinesi (Beği, 2014:233)*

Desen hazırlama

Desenlendirme işlemi üretim aşamasında yapılmaktadır. Renkli keçeler desene uygun kesilerek hasır örtü üzerine kenardan balayarak yerleştirilmektedir. Uygulanacak olan desenin, hazırlama işlemi keçe ustaları tarafından yapılmaktadır. Kenarı oluşturacak olan bordür çizgilerinden balanıp, (ekil 1.22) zeminde yapılacak olan desenin oluşturulmasıyla

devam edilmektedir (Şekil 1.23). Desenin doğruluğu kontrol edildikten sonra saçma ve sarma işlemine geçilmektedir (Ergenekon, 1999: 66-67).

Şekil 1.22. Keçe yapımına kenardan başlama (Ergenekon, 1999:66)

Şekil 1.23.Keçe yüzeyin zemininde yer alan desenin oluşturulması (Çeliker, 2011:9)

Saçma ve Sarma

Atılarak serbest hale getirilmiş yünün; desenli tepme keçelerde desenin hasırın zerine yerleştirilmesinden sonra; desensiz olan çeşitlerinde ise doğrudan hasır üzerine çubuk veya sepki denilen araç yardımıyla serpilmesi işlemine "Saçma" denir (Ergenekon,1999:68).

Saçılacak olan yün birkaç defada, her yere eşit miktarda dağılmasına dikkat edilerek, yüzeye aynı kalınlıkta olacak şekilde atılmaktadır. Saçma işleminin ardından oda

sıcaklığındaki su saçılan yünün üzerine serpilmiştir (Şekil 1.24). Saçılan yünün kenar kısımları düzeltilip hasırla birlikte sarılarak rulo haline getirilmektedir (Şekil 1.25) (Seyirci ve Topbaş, 1987:586).

Şekil 1.24. Su serpme işlemi (Ergenekon, 1999:69)

Şekil 1.25. Yünün Hasırla Birlikte Sarılması (Ergenekon, 1999:70)

Tepme ve Pişirme İşlemi (keçeleştirme)

Tepme işlemi el veya ayak yardımı ile yapılmaktadır. Keçe tepme makinelerinin gelmesi ile birlikte insan gücü yerine keçe tepme makineleri kullanılmış, insan gücü açısından

önemli bir rahatlık sağlanmıştır (Şekil 1.26). Gelişen bu teknoloji sayesinde kısa sürede daha fazla ürün üretilmiştir (Anonim, 2019:177).

Şekil 1.26. Keçe tepme makinesinde tepme işleminin yapılışı (Sevinç ve Oyman, 2014:10)

Birinci tepme işlemi 40-45 dk sürmektedir. El veya ayakla yapılan bu işlem uygulanan basınçla liflerin birbirine tutunmasını sağlamaktadır (Özhekim, 2009:125).

Tepme işleminin ardından rulo açılır, gerekli keçeleşmenin olup olmadığı kontrol edilerek düzeltmeler yapılmaktadır. Keçenin bozuk kalan kenarları çatkı işlemi yapılarak düzeltilmektedir, Kabarık kalan yerler düzleştirilmektedir. Eksik görülen bazı yerlere de eklemeler yapılarak yün tekrar tepme işlemine hazır hale getirilmektedir. Tekrar rulo yapılarak ikinci tepme işlemi yapılmaktadır. İlk tepme işlemi yapılan yünler yarı keçeleşmiştir. Keçeleşmenin daha iyi olması için pişirme işlemi yapılmaktadır.

Pişirme işlemi, 80 C sabunlu su kullanılarak ya pişirme makinesinde ya da insan gücü ile hamamda veya atölyede gerçekleştirilmektedir. Pişirme sırasında kullanılan sabun miktarı, pişirilecek ürünün ağırlığına bağlı olarak değişmektedir. Hamamda pişirme işleminde yünün ağırlığının %3'ü kadar sabun kullanılırken, atölyede ise %10'u kadar sabun kullanılmaktadır (Seyirci ve Topbaş, 1987:587).

Atölye ve hamamlarda yapılan pişirme işleminde sabunlu sıcak su ile keçe ıslatılarak elle ovma ile gerçekleştirilmektedir. Keçe ileri, geri, sağa, sola yapılan hareketlerle el yordamı ile pişirilmektedir. Belirli aralıklarda rulo açılarak her yönden dürme yapılmaktadır. Ara ara sıcak sabunlu su ile ıslatılarak keçeleşme işlemi tamamlanana kadar pişirme işlemine devam edilmektedir (Anonim, 2019:178).

Bitirme İşlemi (Yıkama ve Kurutma)

Hamamda veya atölyelerde tepme ve pişirme işlemi uygulanan keçe rolosu açılmadan bol su ile yıkanmaktadır. Yıkanan keçeler sabunlu su ve diğer kirlerinden tamamen arınana kadar yıkama işlemine devam edilmektedir. Yıkama işlemi bittikten sonra rulo açılarak açık havadar bir ortamda kurumaya bırakılır (Şekil1.27). Kurutma aşamasında ürünün büyüklüğüne göre keçe asılabilir veya serilmektedir (Gürçay, 1966:24).

Şekil 1.27. Kurumaya Bırakılan Keçe (Ergenekon, 1999:76)

1.3.4. Geleneksel (Tepme) Keçe Kullanım Alanları

El sanatı ürünler el becerisine dayalı olarak gelişmektedir. Bu sanat usta çırak ilişkisi ile nesilden nesile aktararak devam etmiş günümüze kadar ulaşmıştır. El sanatı ürünler genellikle ticari amaçlı üretilmektedir. Ürünler seri halde üretilmez, el işçiliği ile yapıldığından sınırlı sayıda üretilmektedir. Aynı usta tarafından yapılan ürünler birbiri ile benzerlik götorebilirler, ancak tamamen aynı değildirler. Keçeleşme işlemi sürecinde farklı yönlere hareket eden yünün boyutlarında bir miktar küçülme yaşanmaktadır. Tepme ve pişirme aşamalarında yünün bu özelliği nedeniyle ürüne yerleştirilen desenlerin boyutlarında değişiklikler görülmektedir. Geçmişte hayvancılıkla uğraşan insanlar, hayvanların yünlerinden elde ettikleri keçe ile çeşitli ürünler yapmışlardır. Bu ürünler sadece giyinme ve korunma amaçlı değil, aynı zamanda Arakiyye, Börk, Kar keçesi, Keçe çadır, Keçe çizme, Keçe külâh, Kepenek, Seccade, Semer keçesi, Süt keçesi, Ter keçesi, Yük keçesi gibi farklı alanlarda kullanılmıştır. Geleneksel keçe ürünleri, geçmişin izlerini taşıırken geleceğe de ilham

vermektedir. Bu ürünler, hala yaşayan bir geleneğin birer parçası olarak hayatımızda yerini korumaktadır (Begiç,2014:244).

Aşağıda geçmişte üretilen ürünlerden bazılarına örnekler verilmiştir.

Börk: Türk kültürüne ait kaynaklarda keçeden yapılan börlere sıklıkla yer verilmiştir. Kaşgarlı Mahmut'un “başsız börk bolması, tatsız Türk bolması yani; başsız börk olmaz, tatsız Türk olmaz” sözleri börkün eski bir Türk başlığı olduğunu gösteren bir örnektir. Yine Fuad Köprülünün araştırmalarından Selçuklu devri 10 Türkmen boy ve oymaklarının “kızıl börk ve çarıklı” olduklarını anlıyoruz. Osmanlılarda da aynı giyim tarzı görülmüştür (Avcı,2013:28).

Osmanlı döneminde Türkmenlerden farklı olarak askerlere kızıl börk yerine ak börk giydirilmiştir. Bu değişiklik daha sonra yeniçerilere de uygulanmış, ak keçe, ak külah, ak börk giydirilmiştir. Aslında sivri uçlu koni şeklindeki börkler yeniçeri döneminde değişiklik göstermiştir (Avcı,2013:28).

Keçeden yapılan yeniçeri börkleri yaklaşık 45cm yüksekliğinde arkaya doğru yatırılarak kullanılırdı. “Yatırmanın başladığı yere, demir bir çember yerleştirilmiş; başa geçen kısmına ise gümüş veya altından zırh geçirilmiştir”(Başar Ergenekon,1999:40).

Şekil 1.28. Börk (Begiç,2017:198)

Kepenek: Çobanların giydikleri, omuza alınan başlıklı veya başlıksız olarak kolsuz pelerin şeklinde üretilmektedir. Kepenekler büyüklüklerine göre numara numaradır. En

büyüğü 10 numara, ortancası 8 numaradır. 8 numara keçe 4 5,5 kilo yünden yapılır (Çağl,2009:102).

Şekil 1.29’da üzerinde kahverengi desenleri olan bir kepenek görülmektedir.

Şekil 1.29.Çobanların kullandığı kepenek (Anonim, 2019:54).

Yer yaygısı: Yörük çadırlarında sergi olarak kullanılan yer yaygısı: ala keçe, nakışlı keçe, benli keçe olarak da bilinmektedir. İki tanesi birleştğinde büyüklüğü oldukça artan yer yaygısı bir araya geldiğinde misafirler için ayrılan büyük bir çadırı kaplamaktadır. Halı olarak Anadolu’da kullanılmıştır. Geçmişte neredeyse her evde kullanılan yer yaygılarının zamanla kullanımı azalmış, sipariş üzerine yapılan bir ürün haline gelmiştir (Begiç, 2017:209).

Şekil 1.30’da bir yer yaygısı görülmektedir.

Şekil 1.30. Keçe yer yaygısı (Ergenekon, 1999:418)

Keçe namazlağı: Namazlağı, küçük boyda, üzerinde namaz kılmak için ve mihraplı olarak üretilmektedir (Şekil 1.31). Ortalama 1,25- 2,10 boyutlarından oluşmaktadır.

Şekil 1.31. Keçe namazlağı (Özdemir ve Kılıçkaratay, 2023:45)

Keçe sanatı geleneksel ürünlerin yanı sıra değişen ve gelişen zamana eşlik ederek, gelişim içerisinde ilerlemiştir. Geçmişten günümüze kadar varlığını ve geleneksel yapısını koruyarak ulaşan ürünlerin yanı sıra değişime uğrayan ürünlerde olmuştur. Örneğin çuval ve heybelerin yapım teknikleri göz önünde bulundurularak günümüzde çanta yapımı, fes ve külah yapım tekniklerinden esinlenerek şapkalar üretilmiştir. Yeni arayış içerisine giren keçe sanatı ile günümüzde oluşturulmuş hediyelik ve turistik eşyalar, kadın giyim ve aksesuarları, çanta, takı, şapka, iç mekân ürünleri yapılmaktadır. Bunlardan bazıları örneklerde verilmiştir.

Şekil 1.32.Keçe şapka (Karakız,2015:43)

Şekil 1.33.Keçe yelek (Anonim,2019:210)

1.4 KEÇE SANATÇILARI

Bu bölümde keçe zanaatı ve sanatı ile uğraşan ustaların tanıtımı yapılmıştır. Geçmişten günümüze kadar keçe alanında birçok sanatçı, usta yetişmiştir. Bunlardan bazıları günümüze kadar ulaşmış birçoğu da yok olmuştur. Zamanla gelişen ve kendini yenileyen el sanatları içerisinde keçe ustaları da bu değişime ayak uydurarak kendini yenilemiş, geliştirmiş

ve değiştirmiştir. Günümüzde halen eserlerinin sergileyen geçmişten kopmadan yenilenen sanata ayak uydurabilen keçe ustalarından bazıları şunlardır:

Hacer Nurgöl Begiç

Keçecilik sanatını usta Mehmet Girgiç’in yanında öğrenmiştir. Kadınlar tarafından da yapabileceğini vurgulayarak, erkek egemen olan bu sanata yeni bir bakış açısı getirmiştir. 1999 yılında “Konyalı Keçe Sanatçısı Mehmet Girgiç ve Eserleri” adlı yüksek lisans tezini hazırlamıştır. Geleneksel keçe ürünlerinin dışına çıkararak farklı tasarımlara yönelmiştir. “Geçmişten Günümüze Konya Keeciliği” adlı bir kitabı bulunmaktadır. Keçeden yelek, şal, atkı, çanta, şapka, sikke, fes, takı, kemer gibi giyim ürünleri ile yer yaygısı, minder, yolluk, seccade, pano gibi ev aksesuarları üretmektedir. Sürekli olarak yeni ürünler geliştiren Begiç, eserlerinde geleneksel Türk motiflerinin yanında özgün tasarımlara da yer vermektedir. Geleneksel keçecilik sanatının sürdürülebilirliği ve tanıtılması amacıyla yaptığı çalışmalara devam etmektedir (Anonim,2019:246).

şekil 1.34. Keçe pano ve nazarlık örneği (Begiç,2017:213)

Şekil 1.35.Keçe yelek (Begiç, 2017:215)

Ahmet Yaşar Kocataş

Keçeci olan dedesi Derviş Ahmet ve babası sayesinde dördüncü kuşak olarak Keçecilik sanatını sürdürmektedir. Küçüklüğünden beri dedesi ve babasının keçe atölyesinde çalışmaya başlayan Kocataş, bu sanatı geleneksel yöntemlerle öğrenmiştir. Ürünlerinde kullandığı desenlere çiçek çanağı, hurma dalı, leğen, ibrik gibi isimler vermiştir. Bu desenlerin hepsini ezberlediğini ve motiflerin tamamının kafasında olduğunu belirtmektedir. “Kerkitli” olarak adlandırdığı deseni, ilgi ve talep olduğu takdirde daha çok üretmekte ve kendi atalarına ait bir desen belirtmektedir. Kocataş, atölyesinde geleneksel motif ve desen geleneğine bağlı kalarak, dedesi ve babasından öğrendiği desenleri bozmadan sürdürmektedir (Begiç,2017:78).Şekil 1.36 ve Şekil 1.37’de Ahmet Yaşar Kocataş’a ait keçe eserler verilmiştir.

Şekil 1.36. Motifli keçe yaygı (Begiç,2017:79)

Şekil 1.37.Keçe sikke (Anonim,2019:235)

Cemil Cön

Tire'deki en yaşlı keçe ustalarından biridir. İlkokuldan sonra keçeciliğe üvey babasının yanında başlamıştır. Geçmişte çeşitli keçe ürünleri üreten Cön, yaşı ilerlediğinden dolayı artık keçe üretmemekte ve hazır ürünler satmaktadır. Geleneksel keçe üretiminde kullanıldığı renklerin genellikle pembe, sarı, turuncu, kırmızı, mavi, lacivert, yeşil ve yünün doğal renkleri olan siyah, kahverengi ve beyaz olduğunu ifade etmektedir. Cön, her atölyenin kendine has deseni ve bu desenlere yörede “Nakış”denildiğini belirtmektedir. Nakışlarda ise kafes, kafes göbek, sini göbek, kuşlu ve papatyalı gibi isimler verildiğini eklemektedir. Bu

açıklamalardan desen adlarını doğadan ilham alarak kullandığı anlaşılmaktadır (Begiç,2014:113).Şekil 1.38’de Ahmet Cemil Cön’e ait keçe eserler verilmiştir.

Şekil 1.38.Motifli keçe yaygı (Begiç,2017:91)

İdris Çoban

Keçeciliği babası Süleyman Çoban’dan öğrenmiştir. Ailede bu sanata ilgi gösterip meslek olarak seçen kişidir. Küçük yaşta dedesi ve babasının keçeci olması sebebiyle keçecilik mesleğini seçmiş ve 44 yıldır bu sanatı icra etmektedir. Atölyesinde kepenek, yelek, taban keçesi, askeri çizme, sanayi keçesi ve ayakkabı keçesi üretmiştir. Son zamanlarda ise özellikle atlar için ter keçesi, kepenek siparişleri üzerine çalışmaktadır (Begiç,2014:127).

Çoban, kepenek üretirken kullanılan yün miktarını ve kepenek’in boyutunu belirtmek için rakamlarla ifade etmekte ve kepenek’in ön ve arka kısımlarının karışmaması için ön yüzeyine küçük motifler eklemektedir. Doğal renklerde yün kullanarak kepenek yapımına özen göstermektedir. Ürettiği ürünlerde, babasından öğrendiği motif ve desenleri değiştirmeden kullanmaktadır. Bu motifler baklava, çarkıfelek, beş göbek ve muska olarak adlandırılmaktadır. (Begiç,2014:128).

Şekil 1.39 ve Şekil 1.40’ta Ahmet İdris Çoban’a ait keçe eserler verilmiştir.

Şekil 1.39. Keçe kepenek (Begiç,2017:97)

Şekil 1.40.Keçe kepenek (Begiç,2017:103)

Mehmet Girgiç

Mehmet Girgiç, keçecilik sanatını dedesi Ahmet Girgiç'ten öğrenmiştir. Mehmet Girgiç, aile geleneği olarak devraldığı keçecilik mesleğini sürdürmektedir. Halen aktif olarak bu işi yapmaktadır. Kendisi yurt içinde ve yurt dışında birçok sergi düzenlemiş, birçok öğrenciye ve çırağa keçe sanatını öğreterek onları bu alanda yetiştirmiştir. Çocukluğundan beri yün keçeyle iç içe olan Girgiç, yünün özelliklerini çok iyi bilmektedir. Ürettiği ürüne bağlı olarak Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden aldığı yünlerin yanı sıra Avustralya ve Yeni Zelanda gibi yerlerden ithal ettiği yünleri de kullanmaktadır. Geçmişte sergi keçesi, muz keçesi ve kepenek gibi ürünler üretmiş olan Girgiç, günümüzde ise yer yaygısı, pano, minder,

yolluk, seccade, örtü, çanta, eldiven, yelek, arakiye, şapka, atkı, şal, sikke ve müşteri talepleri doğrultusunda çeşitli keçe ürünleri üretmektedir (Begiç,2014:123).

Ürün yelpazesini genişleterek, geleneksel ürünlerin yanı sıra hem iç hem de dış taleplere cevap vermektedir. Bu şekilde, geleneksel keçecilik sanatını daha geniş kitlelere tanıtmaya, diğer keçe ustalarına ilham verme, değişimi teşvik ederek bilgi aktarımı ve sürekliliği sağlama konusunda öncü bir rol üstlenmektedir (Begiç,2014:124).Şekil 1.41 ve Şekil 1.42’de Mehmet Girgiç’e ait keçe eserler verilmiştir.

Şekil 1.41. Keçe pano (Özhekim,2009:131)

Şekil 1.42. Keçe şapka tasarımı (Begiç,2017:212)

Mustafa Altıncı

Keçecilik sanatını babasından öğrenmiştir. Balıkesir’de geleneğin devam ettirecek en genç keçe ustasıdır. Ürettiği keçeler desenlidir. Yünleri müşteri isteğine bağlı olarak doğal renkler dışında sarı, kırmızı, mavi, yeşil, turuncu ve pembe gibi renklere boyamaktadır. Keçenin üretim aşamasında değişime giderek babasının yaptığı makineyi kullanmaya başlamıştır. Böylelikle seri üretim gerçekleştirmiştir (Begiç,2014:153-154).Şekil 1.43 ve Şekil 1.44’te Mustafa Altıncı’ya ait keçe eserler verilmiştir.

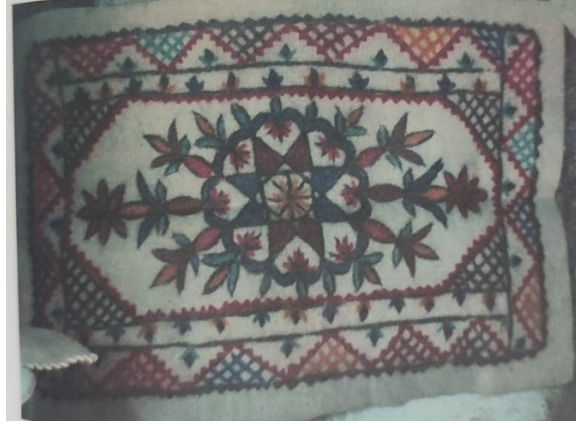
Şekil 1.43.Motifli keçe yer yaygısı (Begiç,2017:127)

Şekil 1.44. Motifli yer yaygısı (Begiç,2017:127)

Orhan Patoğlu

Keçe sanatını babasından öğrenmiştir. 1953 yılında babasının dükkanını devralmıştır. O zamandan bu yana keçecilik mesleğini devam ettirmiştir. Günümüzde yer yaygıları, kepenekler, yatak keçeleri, küçük kepenekler, heybeler, yelekler, patikler, külahlar ve sandalye minderleri üretmektedir. Yer yaygılarında genellikle canlı renkler ve çiçek desenleri kullanmaktadır. Ürünlerinde çoğunlukla sarı, pembe, kırmızı, yeşil, mavi ve turuncu renklerini kullanmaktadır. Patoğlu'nun atölyesi, belediye tarafından 2013 yılında yeniden düzenlenerek müze-atölye olarak halka açılmıştır. Bu uygulama, geleneksel keçeciliğin tanıtılması ve sürdürülmesi amacıyla yerel yönetim tarafından gerçekleştirilen Türkiye'deki ilk uygulamalardan biri olması bakımından önemlidir (Begiç,2014:173-174). Şekil1.45'te Orhan Patoğlu'na ait keçe eserler verilmiştir.

Şekil 1.45. Keçe yaygı (Begiç,2017:144)

BÖLÜM II

2. HEDİYELİK VE TURİSTİK EŞYA KAVRAMI

Türk el sanatının karakteristik özelliklerini yansıtan, kolaylıkla taşınabilen, gönderilebilen ve satılabilen ürünlere genellikle turistik hediyeelik eşyalar denilmektedir. (Yanar,2012:8).

El sanatlarında turistik ve hediyeelik eşya üretimi yapılırken turistlerin taleplerine ve gereksinimlerine yönelik çeşitli seçenekler sunulmaktadır. Gezme, dinlenme, eğlenme gibi turistin istek ve hedeflerini gerçekleştirebilmesi sunulan hizmetlerin niteliğiyle doğrudan ilgilidir. Turistik deneyimi şekillendiren unsurlar arasında bilgi edinme ve iletişim, ulaşım, konaklama, eğlence gibi faktörler yer almaktadır. Turistik ürünlerin bir parçası olan anı ve hediyeelik eşyalar, ziyaret edilen bölgenin turizm potansiyelinden biridir ve bölgenin çekiciliğini artırmak için önemli bir rol oynamaktadır. Zira turistlerin temel amacı, yerel kültürü ve bölgenin özelliklerini keşfetmektir. Bu doğrultuda bölgede yaptıkları geziler ve ziyaretler sonucu rastladıkları hediyeelik ve turistik eşyalardan yaşadıkları yerlere bir parça taşımışlardır (Çeliker,2016:230).

Turistik hatıra eşyaları, geleneksel uygulamalardan ve malzemelerden esinlenilerek üretilmektedir. Geleneksel izler modernlik ve estetikle bir araya geldiğinde, talep görmekte, değer kazanmakta ve ülkenin tanıtımına katkı sağlamaktadır. Türkiye de farklı bölgelerde bulunan yerli ve yabancı turistler ziyarette bulunduğu bölgelerden küçük ve büyük hediyeelik eşya alımlarına dikkat etmektedir. Yaşadıkları yere ve çevresine bu ürünlerden götürerek yöre kültürünü aktarmaktadır. Yeme, içme, konaklama gibi ihtiyaçlar zorunlu ihtiyaçlar içerisinde. Fakat hediyeelik eşyanın alınması keyfi bir durum olarak değerlendirilmektedir. Hediyeelik eşya alışverişi turistlerin seyahat deneyimlerini şekillendiren, keyif ve heyecan veren bir deneyim olarak görülmektedir. Bazı durumlarda turistlerin hediyeelik eşya satın alımı, tatildeki harcamalarının büyük bir bölümünü ifade edebilmekte ve bu da doğrudan seyahat deneyimini etkilemektedir. Turistlerin ziyaret ettikleri yerlerde, geleneksel ve güncel tasarımla oluşturulan hediyeelik eşyaları alması, ziyaret edilen yerin kültürünün tanıtımını sağlayacaktır. Hediyeelik eşyaların, tanıtıcı nitelik taşıması, kaliteli malzeme ile üretilmesi, kolay taşınması, turistin kendisine ve çevresine tanıtıcı bilgiler vermekte ve ülke tanıtımına destek olmaktadır (Yanar,2012:2-3).

Hediyeelik eşyalar genellikle turizmle ilişkilendirilmiştir ve turistlerin tercihleri arasında yer almaktadır. Genellikle seyahat hatıralarını anlatmak, kendini ifade etmek, güven

duygusunu destelemek, yaratıcılığı ifade etmek ve estetik zevki artırmak için hediyelik eşyalar kullanılmaktadır. Hediyelik eşyalar, turistlerin nesne-yer-kışı ilişkisi kurmasına yardımcı olmuş, deneyimlerinin canlı tutmuş, kişisel gelişim ve sosyal ilişkilerini güçlendirmiştir (Akyürek ve Özdemir, 2019:197-198).

Yörelere göre hediyelik ve turistik eşya kapsamında üretilen ürünler oldukça çeşitlilik göstermektedir. Hemen hemen her hediyelik ve turistik eşya satış yerlerindeki ürünlerden bazıları anahtarlık, ayna, biblolar, çakmak, çanta, çerçeveler, dolap magnetleri, duvar süsleri, şapkalar, gece lambası, halhal, fincan, kemer, kolye- bileklik, bilezik, küpe, yüzük, nazarlık, oyuncak, v.s ürünlerdir. Hediyelik ve turistik eşyalar bulundukları bölgelerin kültürel değer ve mirasını yansıtan süslemelerle donatılmıştır. Bölge veya ülke ekonomisine önemli derecede yabancı para giriş çıkışı sağlayan hediyelik eşyalar, turistler için özel ve sembolik seyahat anıları taşımaktadır. Hatıra eşyası olarak da bilinen hediyelik eşya, insanların unutulmaz anlara hayali geri dönüşünü sağlamakta ve ziyaretçiler tarafından en iyi şekilde görülüp incelenebilecekleri yerlere yerleştirilmektedir. Hediyelik ve turistik eşyalar her bütçeden insanın rahatlıkla alabileceği durumlara uygun üretilmektedir. Hediyelik eşyalar her yaşa ve bütçeye hitap ederek üretilir ve hatıra niteliği taşımaktadır. Hediyelik eşya alışverişindeki en önemli unsurlardan biri yerel bölgelerde satışa sunulan ürünün otantikliği, ürünlerin çeşitliliği, mağazaların çekiciliği ve ortamı olmuştur (Yanar,2012:100-102).

Turistler, tatillerinde destinasyonu temsil eden hediyelikleri tercih etmeyi tercih etmektedir. Bu talep, turistik ürünleri tamamlayan hatıralık ürünler satan hediyelik eşya işletmelerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu işletmeler, turizmin gelişmesine ve unutulmaya yüz tutmuş el sanatlarının yaşatılmasına katkıda bulunmuştur. Eskiden günlük hayatta kullanılan malzemeler, şimdi turistik eşyalar olarak üretilip satılmaktadır. Hediyelik eşya mağazaları, el sanatları mağazaları, sanat galerileri, antika dükkânları, yöresel ürün mağazaları ve yol kenarı satış tezgâhları gibi işletmeler, bu sektörü oluşturmaktadır (Rızaoğlu, 2004: 18).

İnsanlar seyahat ettikçe, satın aldıkları ürünlerin sayısı azalmaktadır. Hediyelik eşyalar sadece hatırlatıcı değil, aynı zamanda kişinin bireyselliği, yaratıcılığı ve estetik zevklerinin bir göstergesi haline gelmektedir. Bu nedenle, yerel ürünleri tercih etme sebepleri araştırıldığında, ürün özgünlüğü, kültür ve tarih birlikteliği, kalite, üretici ile bağlantı, işlev ve garantinin önemli olduğu görülmektedir. Turistik hediyelik eşyalar aynı zamanda seyahat eden kişinin ev ya da işyerinde onun yerine sorumlulukları üstlenen kişiye hediye verme amacını da taşımaktadır. Bazı kültürlerde ise hediye verme, seyahatten dönmenin beklenen bir

parçasıdır. Ayrıca, ziyaret edilen mekânda kısa süre kalan turist, zamanının çoğunu mağazada geçirerek, mağazadaki ürünlerin ziyaretin temsilcisi haline gelmesine neden olabilmektedir (Gürgen, 2020:289).

BÖLÜM III

3. GELENEKSEL (TEPME) KEÇE UYGULAYIMI İLE ÖZGÜN TASARIMLAR

Bu çalışma bir uygulama çalışmasıdır. Kırşehir yöresi düz dokumalarında yer alan kilim motifleri ile özgün hediyelik ve turistik tasarımlar oluşturularak keçe sanatı kapsamında eserlere dönüştürülmüştür.

Çalışma iki aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Öncelikle yazılı, basılı, görsel kaynaklar taranmıştır. Kırşehir yöresi düz dokumaları ve dokumalarda bulunan motifler literatür taraması sonucunda belirlenmiştir. Kırşehir yöresi düz dokumalarında yer alan motifler incelenmiş ve tasarımlarda kullanılmıştır.

Daha sonra elde edilen bilgiler doğrultusunda motif örneklerinin yer aldığı özgün tasarımlar keçe ile bütünleştirilerek uygulamaya dönüştürülmüştür. Yapılan tasarımlar kullanım alanlarına göre farklı boyutlarda planlanmıştır. Tasarımlar beyaz kâğıt üzerine eskiz olarak çizilmiş, keçe üzerine aktarılmıştır. Tepme işlemi aşamasından sonra ölçü ve formlara göre keçe kesilerek kenar kısımlarından iğne iplik yardımı ile birleştirilmiştir. Bazı tasarımlarda birleştirme yapılmamış tepme işlemi sonrası istenilen form oluştuğunda öylece kurumaya bırakılmıştır.

3.1 HEDİYELİK VE TURİSTİK EŞYA TASARIMINDA TEMEL ALINAN KIRŞEHİR YÖRESİ DÜZ DOKUMA KÜLTÜRÜ

Türklerin Anadolu'ya göç etmesiyle birlikte Kırşehir'de dokumacılığın başladığı bilinmektedir. Selçuklu dönemi ve sonrasında Anadolu'ya gelen Türkler ve bu dönemde Anadolu'ya iç karışıklıkları önlemesi için yerleştirilen aşiretler Kırşehir'e dokumacılık kültürünü yaymışlardır. Fatma bacı önderliğinde kurulan Anadolu Bacıları Teşkilatı dokumacılığın bölgede yayılmasına katkı sağlamıştır. Bu teşkilat Ahilik Teşkilatının kadınlar koludur, lideri ise Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacıdır. Kırşehir'de köklü bir dokuma kültürünün oluşması Anadolu Bacıları Teşkilatının burada uzun yıllar örgü ve dokumacılık sanatlarını devam ettirmeleridir. Yörede geleneksel olarak dokunan yastık, yaygı, halı, sedir kilimi, halı minder, duvar kilimi, namazlağı, yüklük örtüsü, seccade satışı yapılarak yörenin önemli geçim kaynakları arasından birisi olmuştur. Dokumaları kullanım amaçlı da yapmışlardır (Ölmez vd, 2022:18).

Dokumaların ulaşılabilenen ilk örnekleri 17.-18. yüzyıllara uzanmaktadır. Dokumalarda Gördes düğümü kullanılmış, yün malzemelerle dokunmuştur. İplikler bitkisel boyalarla boyanmıştır. Dokumalar, seccade boyutunda yapılmıştır. En sık kullanılan renkler: mavi, sarı, yeşil, kırmızı, beyaz ve kahverengidir. 20.yüzyıl'da halıların boyutlarında değişim başlamıştır. Bunun sebebi kullanım alanlarındaki çeşitlilik olmuştur. Seccade boyutlarında dokunmaya başlayan halıların 20.yüzyıldan başlayarak minder halısı, sedir halısı, oda halısı, yastık halısı ve yolluk olarak kullanım amacıyla dokunduğu bilinmektedir. Boyut ve çeşitlilik artınca desenlerde değişiklik göstermiştir ve göbekli halılar meydana gelmiştir (Ölmez vd, 2022:18).

Desen düzenlemesi yönünden Lâdik, Gördes, Kula ve Milas halıları ile benzerlik gösteren Kırşehir halılarının, birçok dokumada Gördes seccadeleri ile neredeyse aynı kompozisyona sahip olduğu bilinmektedir. 1950'lerden sonra Kırşehir halılarında oldukça hızlı bir değişim yaşanmış fakat bu değişim uzun sürmemiştir. İnsanların Avrupa'ya göç etmesi halıcılığın üretiminin bitmesine neden olmuştur. Halıcılık geleneğinin sürdürülebilirliği için birçok girişimde bulunulmuş olsa da, maalesef istenilen sonuca ulaşamamıştır (Ölmez vd, 2022:19).

Kırşehir'de halı dokumacılığında olduğu gibi, düz dokumacılık da eski bir gelenektir. Selçuklular zamanında buraya göç eden Türkler halı dokumacılığında olduğu gibi, düz dokumacılığı da yörede yaygınlaştırmışlardır. Hemen hemen her yerleşim yerinde dokumacılık etkin olsa da en çok Mucur'a bağlı Gümüş kümbet, Dalakçı ve Karacaören köylerinde etkin olmuştur. Kendine özgü desen ve motif özelliklerine sahip kilimler yörede ün salmış ve dalakçı adıyla tanınmaya başlamıştır. Yörede motife oy da denilmektedir. Evlenen her genç kızın çeyizinde yerini almıştır. Düz dokumacılıkta halı dokumacılığı gibi bir süre bölgede hakimiyet sağlamış fakat göçlerin artmasıyla yok olmaya mahkûm edilmiştir (Ölmez vd, 2022:26).

Yöreye özgü dokunan düz dokumalar arasında kilim, cicim, zili, pala ve sumak dokumaları bulunmaktadır. Kırşehir kilimleri kullanım amacına göre; taban kilimi, yolluk kilimi, seccade, divan kilimi, duvar kilimi, yastık kilimi, minder kilimi gibi çeşitlendirilmiştir. Kilimlerin zeminindeki düzenleyim anlayışına bağlı olarak toplu kilim, sandıklı toplu kilim, sıralı sandıklı top kilim, seleser kilim, yıldızlı kilim, çubuk kilim gibi başlıca desen adlarının verilmiştir. Kilimlerin ana motiflerinin top, sandıklı top, sıralı sandıklı top, yıldız, koçboynuzu, eli böğründe, çubuk motifleri olduğu kaydedilmiştir. Dolgu motiflerinin çeşitli isimlerle ifade edildiği, kilimlerin çoğunluğunun tek sıra bordürle çerçevelendiği ve

bordürlerde yer alan motiflere delapayak, karaoğlu ayak, kaşık sapı, sındı kulplu, kedi kulağı, kazayağı, tarak-parmak, bereket, kuş, koçboynuzu, yaprak gibi yöresel adlar verilmiştir. Kilimlerin zeminini, bordür zemininden ayıran motiflerin ise tarak-parmak, bıçkır, it kulağı, aşık motifi ve gerdan ayağı motifi gibi motifler olduğu bilinmektedir. Her kilimin kendine özgü bir düzenleyim anlayışı olduğu sonucuna varılmıştır (Ölmez vd, 2022:9).

3.2. TASARIMLARDA KULLANILAN KIRŞEHİR YÖRESİ DÜZ DOKUMA MOTİFLERİ

Tasarımlarda kullanılan motifler bukağı, pıtrak, kurtağzı, koçboynuzu, gerdan ayağı, çıtlık, elma, kıvrım, beş su, ev- sandık, yıldız, parmak, çingiraklı oy, bukağı ve göz motifleridir.

Göz motifi: Nazardan korunmak için, halı ve düz dokuma yaygıların başında ve sonunda bulunan kilimlik adı verilen bölümlere göz motifi dokunmaktadır (Şekil 3.1, Şekil 3.2). Bu sayede, dokunan ürünün ve dokuyucunun nazara maruz kalmasının engelleneceğine inanılmaktadır (Ölmez vd, 2022:130).Çoğunlukla üçgen, beşgen ve kare şeklinde dokunmaktadır. Nazardan korunma düşüncesiyle, dokumalarda göz motifinin çeşitli şekillerde stilize edilerek kullanılması yaygındır. Dokumacılar, emek verdikleri eserleri kötü göz ve niyetlerden korumak için göz motifini dokumuşlardır (Etikan ve Kılıçarslan,2012:118).

Tasarımlarda Kırşehir yöresi düz dokumalarında kullanılan göz motifinin üç farklı değişkesi kullanılmıştır(Şekil 3.1, Şekil 3.2, Şekil 3.3). Bunlardan birisi yörede *elma* adıyla bilinmektedir (Şekil 3.3).

Şekil 3.1. *Göz motifi* (Ölmez vd, 2022:96)

Şekil 3.2. Göz motifi (Ölmez vd, 2022:64)

Şekil 3.3. Göz (Elma) motifi (Ölmez vd, 2022:95)

Yıldız Motifi: Sıklıkla kullanılan bir motiftir. Yörede *hardal* olarak bilinmektedir. *Yıldız* motifinin ilk olarak haç şeklinde olduğu bilinmektedir. Sonraları dokumalarda en çok sekiz köşeli olmakla birlikte beş, altı, on iki ile on altı köşeli olarak dokunmuştur (Şekil 3.4). Yıldız motifi şekillerine göre farklı anlamlar ifade etmektedir. Dokumalarda yapılan yıldız motiflerinin ise mutluluğu ve sonsuzluğu simgelediği bilinmektedir (Etikan ve Kılıçarslan,2012:134).

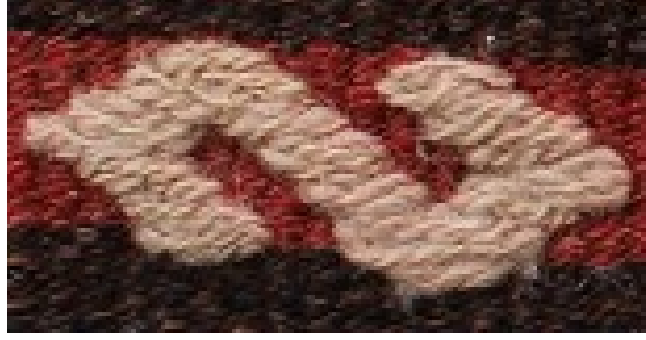
Şekil 3.4. Yıldız motifi (Ölmez vd, 2022:90)

Sandık Oyu (Bıçkır/Parmak/Ev): Evlilik isteğini ve çocuk isteğini simgelemektedir. Bu motif evlilik çağına gelmiş genç kızların evlilik öncesi alınması gereken çeyiz sandığının stilize edilmiş halidir (Şekil 3.5). Sandık motifi genellikle kare bir şeklin tekrarlanmasıyla oluşmaktadır. (Erbek, 2002:80, Ölmez vd, 2022:199)

Şekil 3.5. Sandık oyu (Bıçkır/Parmak/Ev) motifi (Ölmez vd, 2022:89)

Tazı Kuyruğu/Ölmüş Enik (Çengel) Motifi: Genelde çengel motifi olarak bilinmektedir. Yörede tazı kuyruğu veya ölmüş enik adıyla anılan motiftir (Şekil 3.6). Kırşehir yöresi düz dokuma örneklerinde seyrek motifli cicim tekniğiyle dokunmuştur. Kötü gözlerden korunmayı, nazardan korunmayı simgeler (Etikan, 2022:5). Çengel motifi Şekil 3.5'te verilen sandık oyu motifinin alt ve üstünde yer almaktadır. Çanta tasarımında da bir bütün olarak iki motif beraber kullanılmıştır.

Şekil 3.6. Tazı kuyruğu/Ölmüş enik (Çengel) motifi (Ölmez vd, 2022:98)

Başlı Çıtlık Motifi: Doğruluk, iyilik ve saflığı temsil eden motiftir. İlkbaharda yeşeren çıtlık bitkisine benzeyen bir kilim motifidir(Şekil 3.7)(Etikanvd, 2020:26).

Şekil 3.7. Çıtlık motifi (Ölmez vd,2022:148)

Çingirdaklı Oy/Saçaklı Oy (Saç Bağı): Nazar inanışını simgeleyen motiflerden biridir ve muskaya benzer şekildedir (Şekil 3.8, Şekil 3.9). Şeklinden dolayı dokumalarda genellikle üçgen formunda kullanılmıştır (Etikan,2020:245). Tasarımlarda Kırşehir yöresi düz dokumalarında kullanılan çingirdaklı oy/saçaklı oy (saç bağı) motifinin iki farklı değişkesi kullanılmıştır.

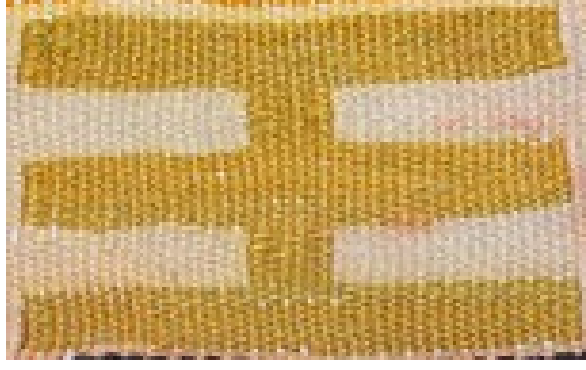

Şekil 3.8. Çingirdaklı oy/saçaklı oy (Saç Bağı) (Ölmez vd, 2022:130)

Şekil 3.9. Çingirdaklı oy/saçaklı oy (Saç bağı) (Ölmez vd, 2022:195)

Parmak motifi: Elin ve parmak formlarının stilize bir şekilde dokumalarda bulunmasının nedeni nazardan koruduğuna inanılmasıdır. Yan yana sıralanarak kullanılır. Dokumalarda üçlü, beşli, yedili olarak tek sayılarda dokunur (Erbek, 2002:114). Tasarımlarda Kırşehir yöresi düz dokumalarında kullanılan parmak motiflerinin iki farklı değişkesi kullanılmıştır (Şekil 3.10, Şekil 3.11).

Şekil 3.10. Parmak motifi (Ölmez vd., 2022:117)

Şekil 3.11. Parmak motifi (Ölmez vd, 2022:155)

Kıvrım Motifi: Yaşamın devamlılığı, sürekliliği ve uzun ömrü simgeleyen motiftir (Şekil 3.12) Tek dallı oy olarak da bilinir (Etikan vd,2020:22).Bu motif, Şekil 3.14 deki beş su motifi ile aynı tasarımda orta zeminde kullanılmıştır.

Şekil 3.12. Kıvrım motifi (Ölmez vd,2022:108)

Çatal Kıvrım (Kurtağzı) Motifi: Dokumalarda iyimserliği ve korunmayı simgelemektedir. Kurt'un karanlıkta görebilme özelliğinden dolayı ışığı ve güneşi sembolize etmektedir (Şekil 3.13) (Erbek,2002: 158, Ölmez vd, 2022:199)

Yöredeki dokumalarda tavşan topuğu adıyla bilinen çeşitleriyle aynıdır. Yörede kurtağzı ismiyle adlandırılmaktadır. (Etikan,2022:315).

Bu motif Şekil 3.16'daki pıtrak motifi ile aynı tasarımda kullanılmıştır.

Şekil 3.13.Çedim(Kurtağzı)motifi(Ölmez vd,2022: 149)

Beş Su (Beşin Suyu) Motifi: Yörede dokumaları oluşturan şeritleri birbirinden ayırmak için dokumaların aralarında kullanılmaktadır. Seyrek cicim tekniğinde çubukların arasında kullanılır (Şekil3.14) (Ölmez vd,2022:66). Bu motif Şekil 3.12 deki kıvrım motifi ile birlikte aynı tasarımda alt ve üst kısımlarda kullanılmıştır.

Şekil 3.14.Beş su (Beşin Suyu)motifi(Ölmez vd, 2022:66)

Gerdan Ayağı Motifi:

Bu motif yörede özellikle Dalakçı kilimlerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Atkı yüzölü düz kilim teknikli dokumalarda cicim tekniği ile beraber kullanılmıştır(Ölmez vd, 2022: 88) (Şekil 3.15).

Şekil 3.15. Gerdan ayağı motifi (Ölmez vd,2022:76)

Pıtrak Motifi: Pıtrak motifinin iki farklı değişkesi bulunmaktadır. Bu değişkelerden bir tanesi aslında koçboynuzu motifidir, fakat yörede pıtrak adıyla bilinmektedir. (Şekil 3.17). Diğeri de daha çok çuval dokumalarda yer alan pıtrak motifidir. (Şekil 3.16). Anadolu da nazar motifi olarak kullanılmasıının sebebi, zararlı kötü gözün etkisinden uzaklaştırdığına inanılmasındandır. Stilize edilerek farklı formlarda dokumalarda kullanılmaktadır (Erbek, 2002:108, Ölmez vd, 2022:199).Tasarımlarda Kırşehir yöresi düz dokumalarında kullanılan pıtrak motifinin iki farklı değişkesi kullanılmıştır.

Şekil 3.17. Koçboynuzu/pıtrak motifi (Ölmez vd,2022:68)

Şekil 3.16. Pıtrak motifi (Ölmez vd,2022:76)

Kazan Kulpu (Bukağı) Motifi: Sevgililerin birbirine bağlanma arzusunu ve aşkı temsil eden motiftir (Şekil 3.18). Anadolu dokumalarında ayrılmama sembolü olarak da bilinir. Kadın-erkek birliğini, aileyi, bereketi sembolize eder (Erbek, 2002:76;Ölmez vd, 2022:199)

Şekil 3.18. Kazan kulpu (Bukağı) motifi (Ölmez vd., 2022: 151)

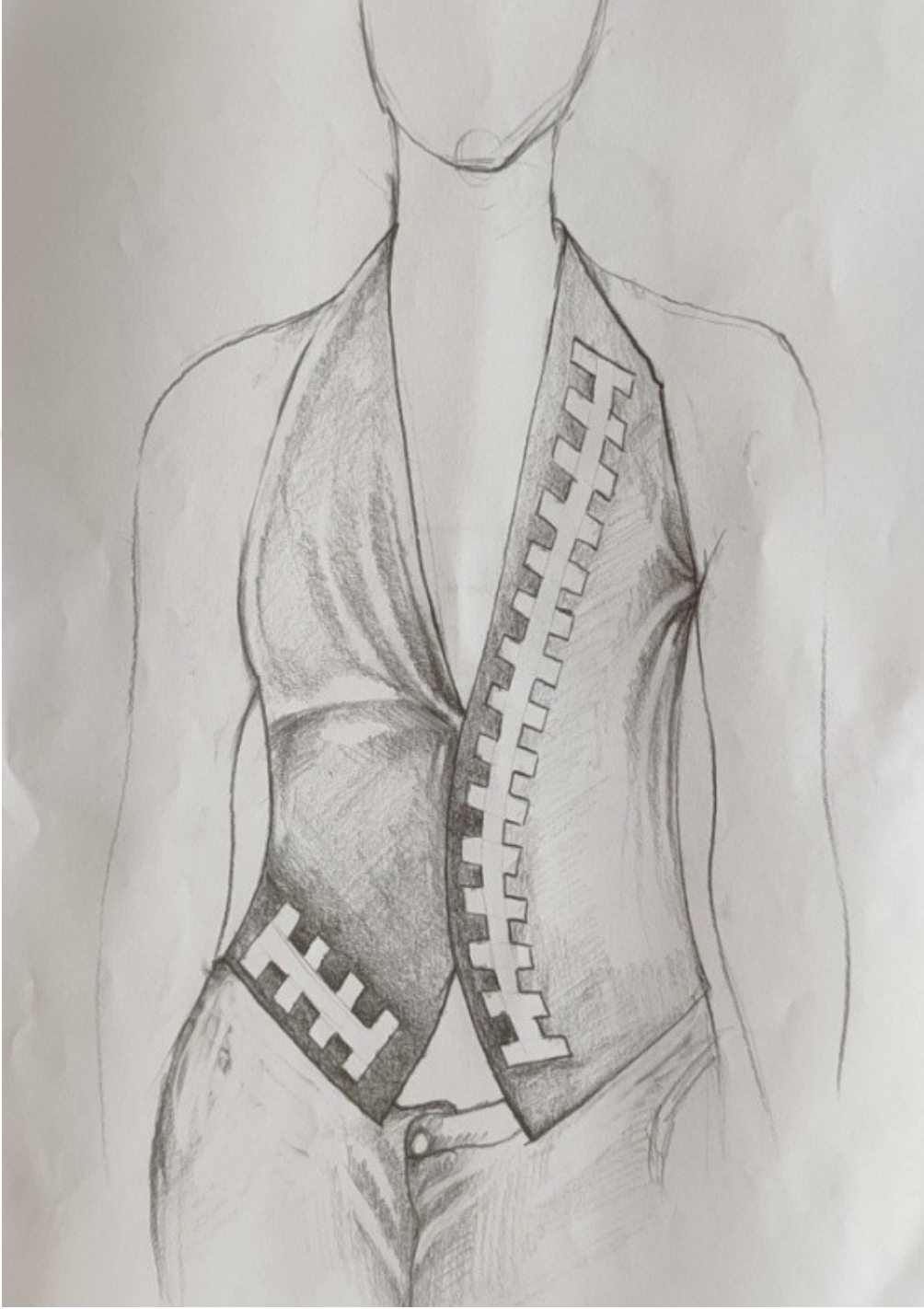
3.3.TASARIM AŞAMASI

Tasarımlarda kullanılan motifler: sandık (top), çıtlık, başlı çıtlık, sandık oyu (bıçkır/parmak/ev), tavşan topuğu, kıvrım, elma, bukağı (sevdi dolaştı), eli belinde (eli böğründe), çengel (tazı kuyruğu), gerdan ayağı, pıtrak, kaşık sapı, yıldız (hardal), göz oyu, dökme, saç bağı (çingirdaklı oy/saçaklı oy), solak kıvrım, beş su (beşik suyu) motifleridir.

Tasarımlarda kullanılan motifler yörenin örf, adet ve geleneklerini yansıtmaktadır. Bu motiflerin kullanılmasındaki amaç geçmişin izlerini günümüze taşıyarak kültürel değerlerimize sahip çıkmaktır. Unutulmaya yüz tutmuş kültürel değerlerimizi gelecek nesillere aktarmak, yeniden bilinir ve tanınır hale getirmektir. Kırşehir'in düz dokuma motifleri ile keçe sanatının birleştirilmesi, kültürel mirasın canlılığını korumanın yanı sıra sanatsal ve ekonomik açıdan da önemli katkılar sağlamaktadır. Bu birleşim, geçmişten izler taşıyan ve günümüzde de varlığını sürdüren bir sanat formu olarak hafızalarda ve sanat dünyasında yer edinebilir.

Tasarım aşamasında öncelikle yapılacak olan ürüne karar verilip eskiz hazırlanmıştır.

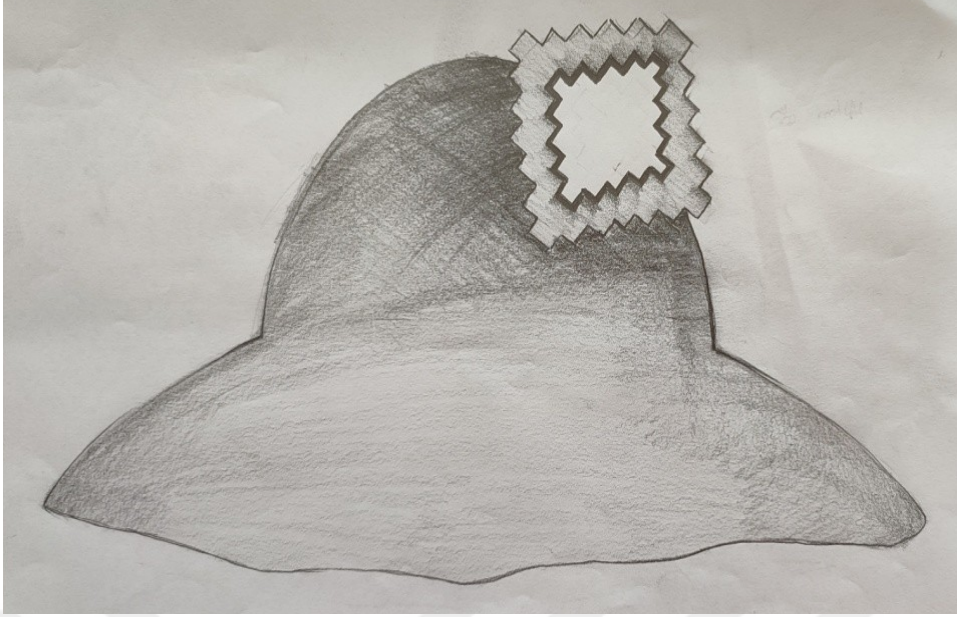
Tasarımlara ait eskizler aşağıda verilmiştir.

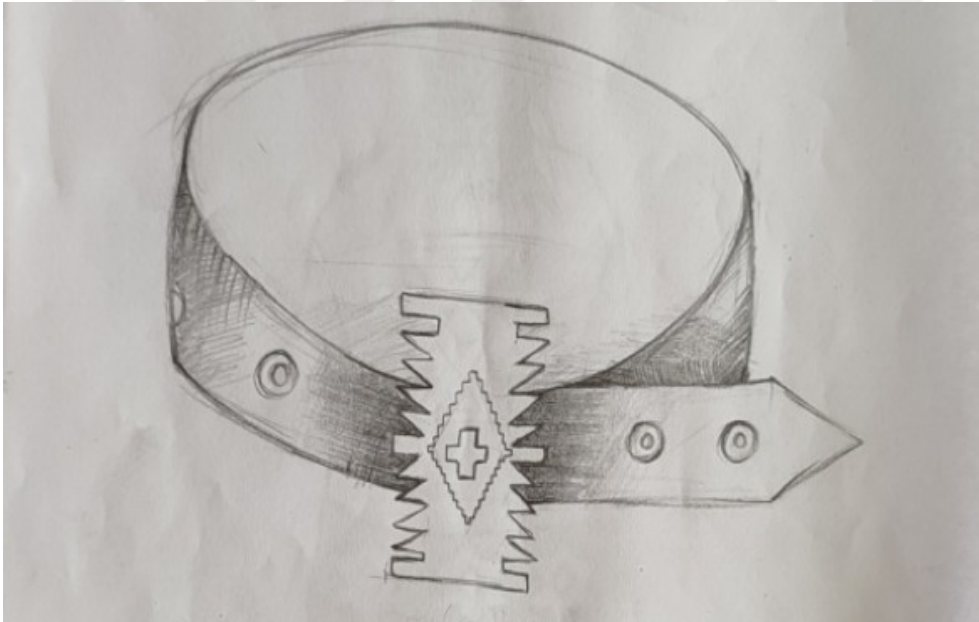
Şekil 3.19.Eser 1'e ait tasarım (Cepken) (Yılmaz,2024)

Şekil 3.20. Eser 2' ye ait tasarım (Yelek) (Yılmaz,2024)

Şekil 3.21. Eser 3'e ait tasarım (Şapka) (Yılmaz,2024)

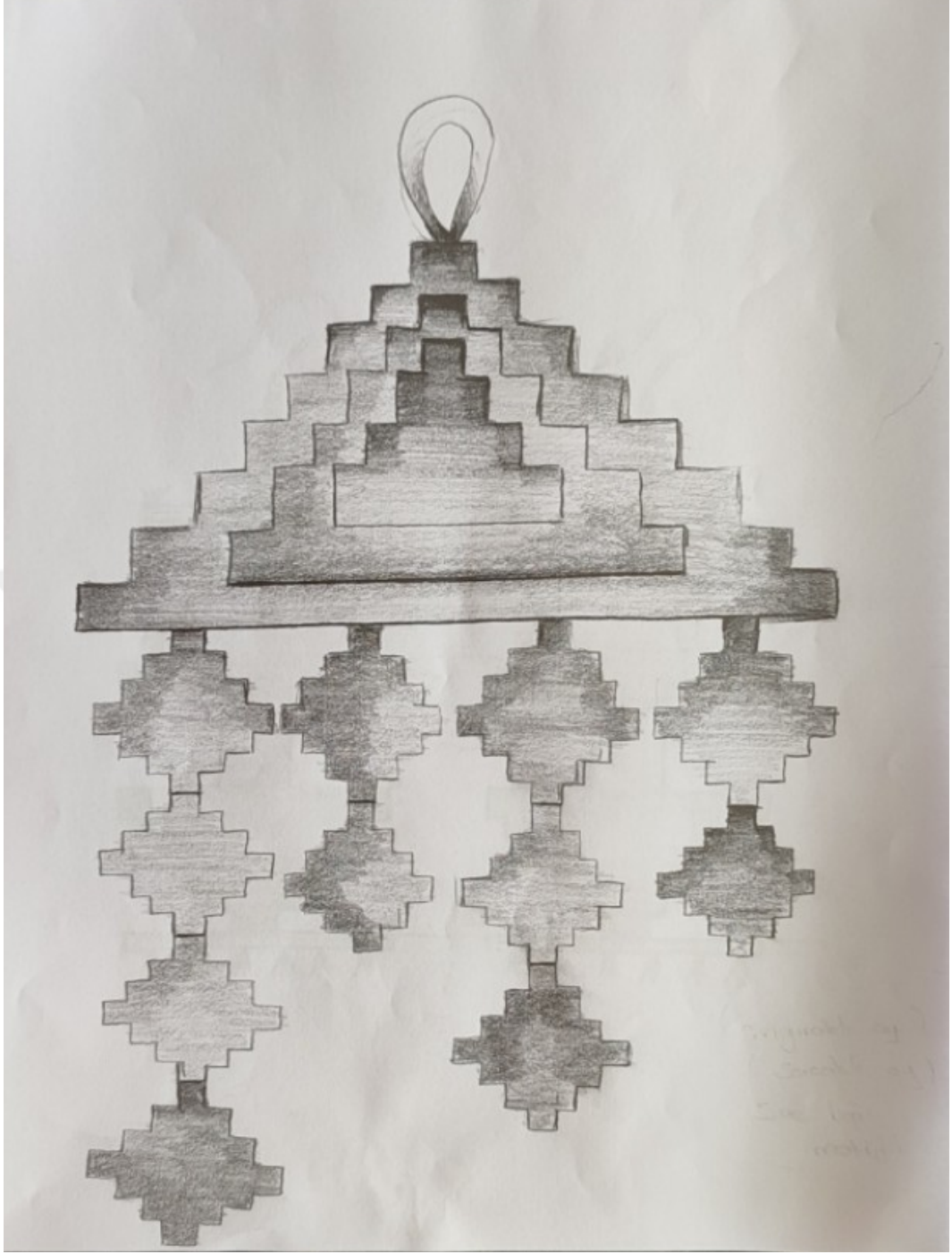

Şekil 3.22. Eser 4'e ait tasarım (Kemer) (Yılmaz,2024)

Şekil 3.23. Eser 5'e ait tasarım (Şal/Atkı) (Yılmaz,2024)

Şekil 3.24. Eser 6'ya ait tasarım (Duvar Süsü) (Yılmaz,2024)

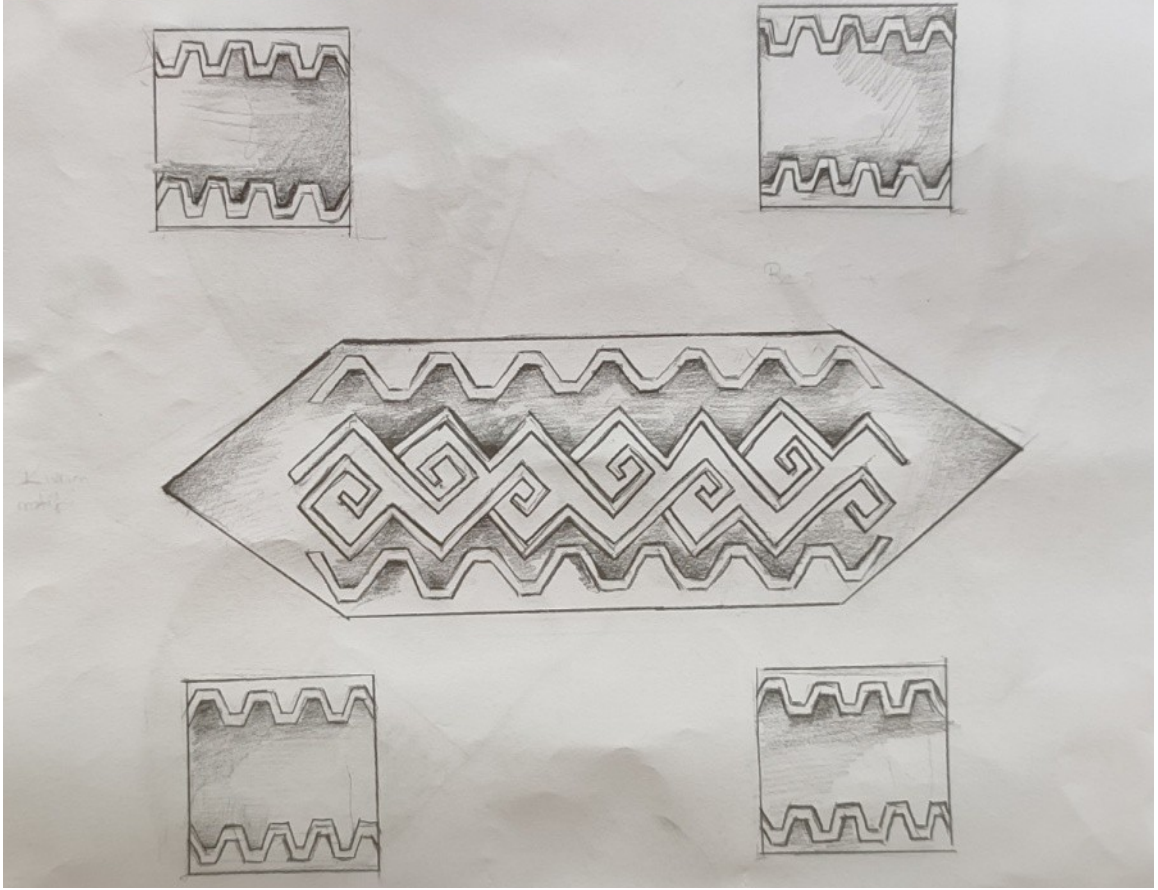

Şekil 3.25. Eser 7'ye ait tasarım(Telefon Kılıfı)(Yılmaz,2024)

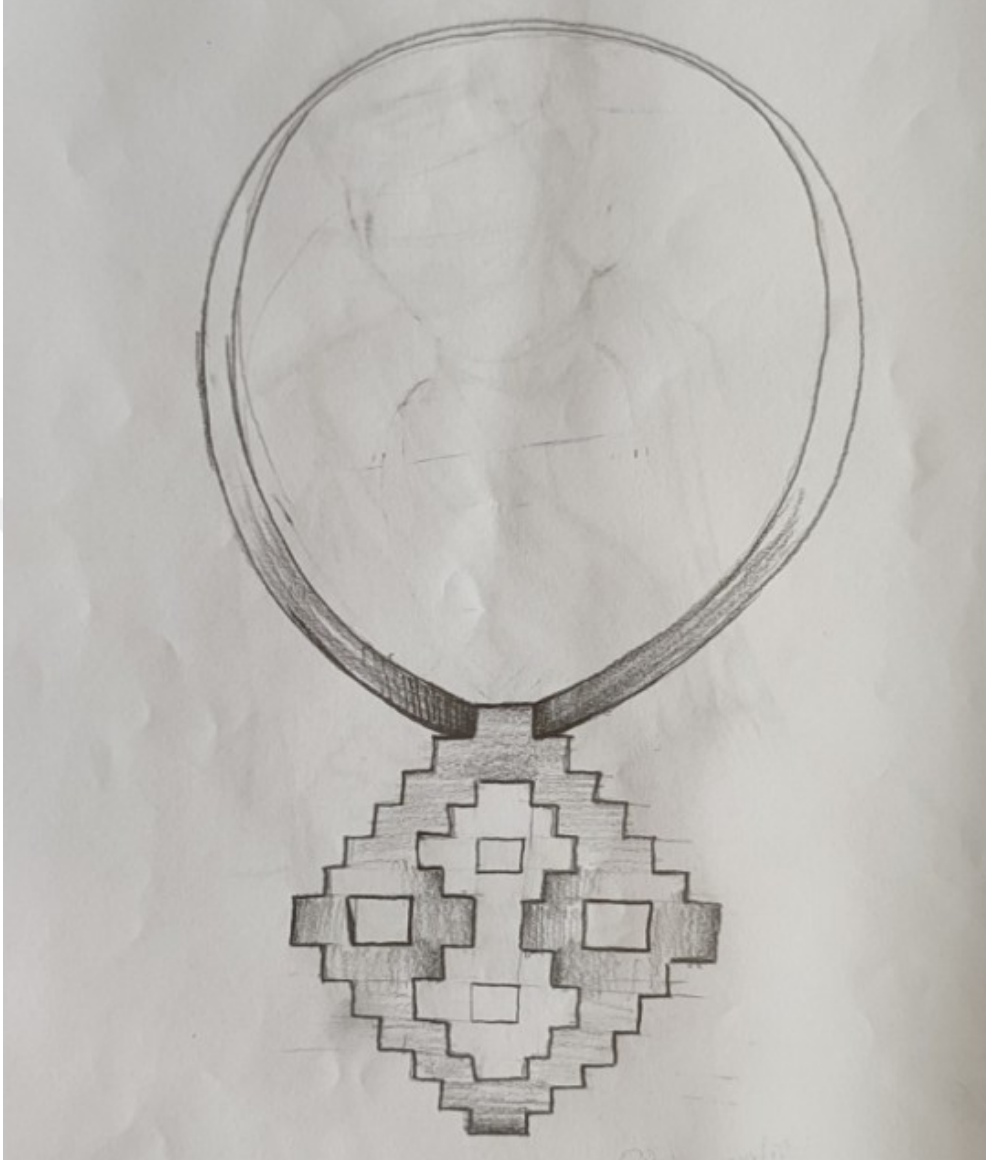

Şekil 3.26. Eser 8'e ait tasarım(Patik) (Yılmaz,2024)

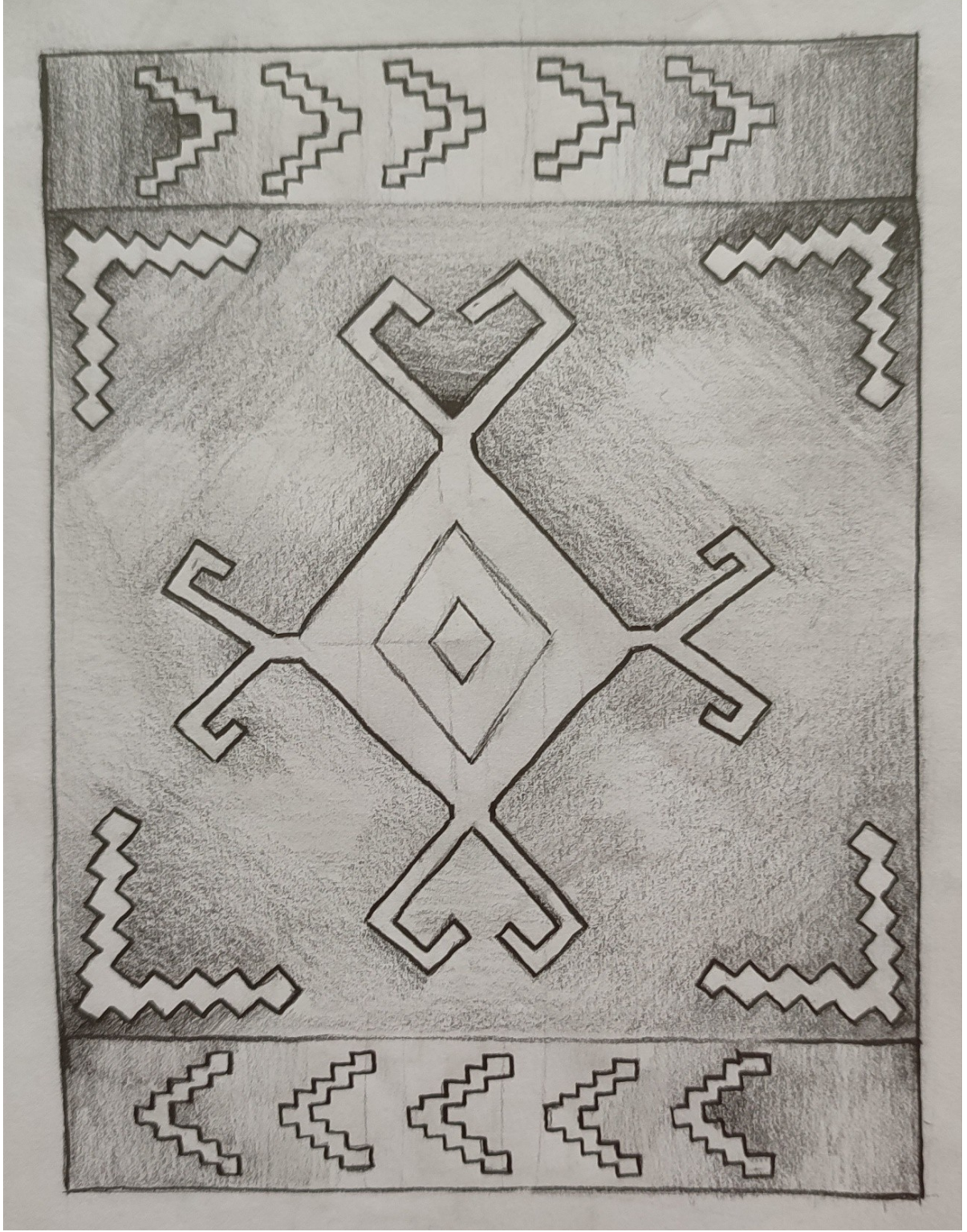

Şekil 3.27. Eser 9'a ait tasarım (4 Kişilik Masa Örtüsü/Runner) (Yılmaz,2024)

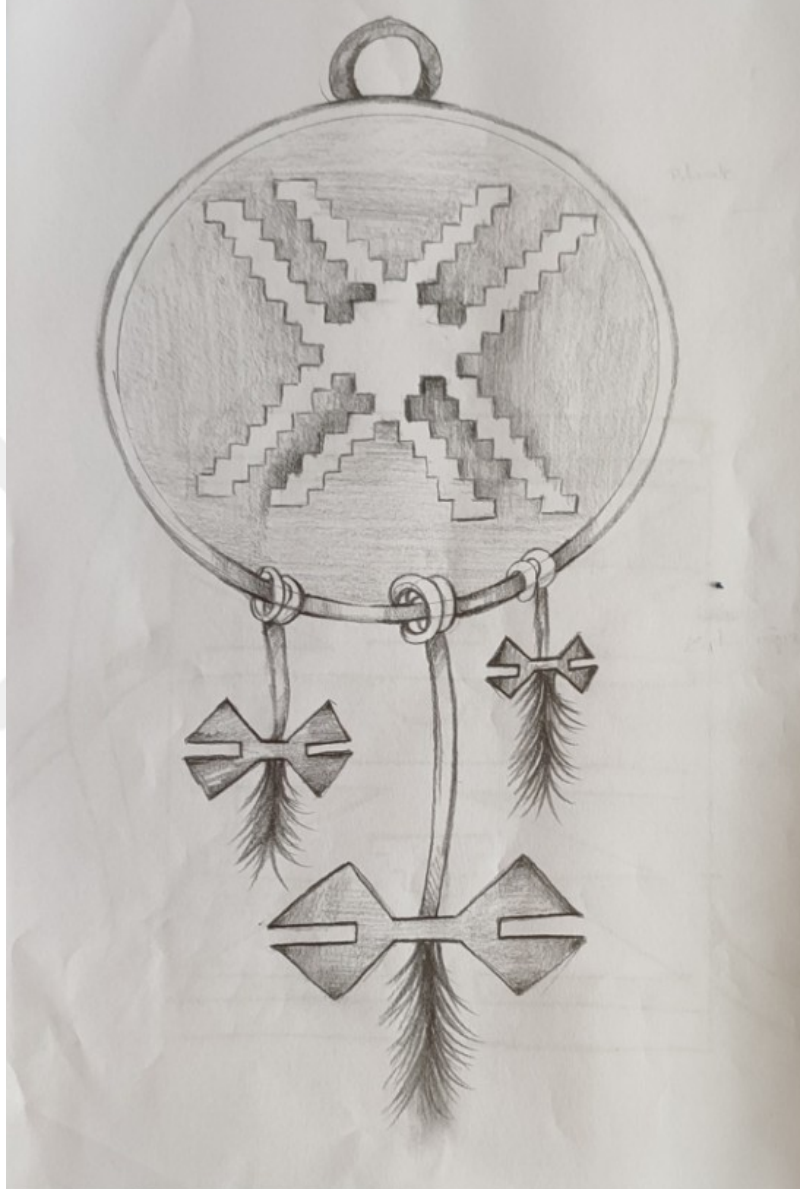

Şekil 3.28. Eser 10'a ait tasarım (Kolye) (Yılmaz,2024)

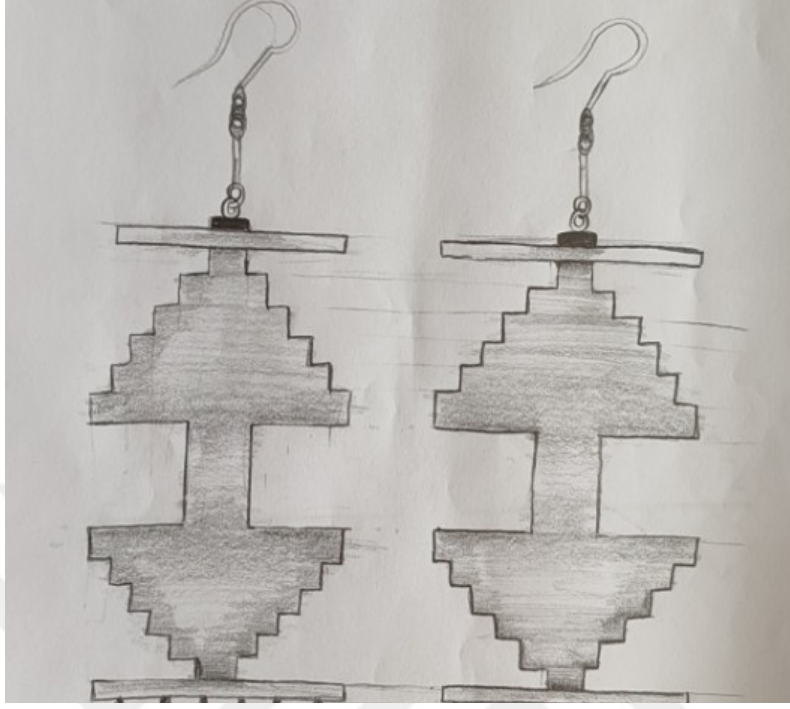

Şekil 3.29. Eser 11'e ait tasarım (Yer Yayı) (Yılmaz,2024)

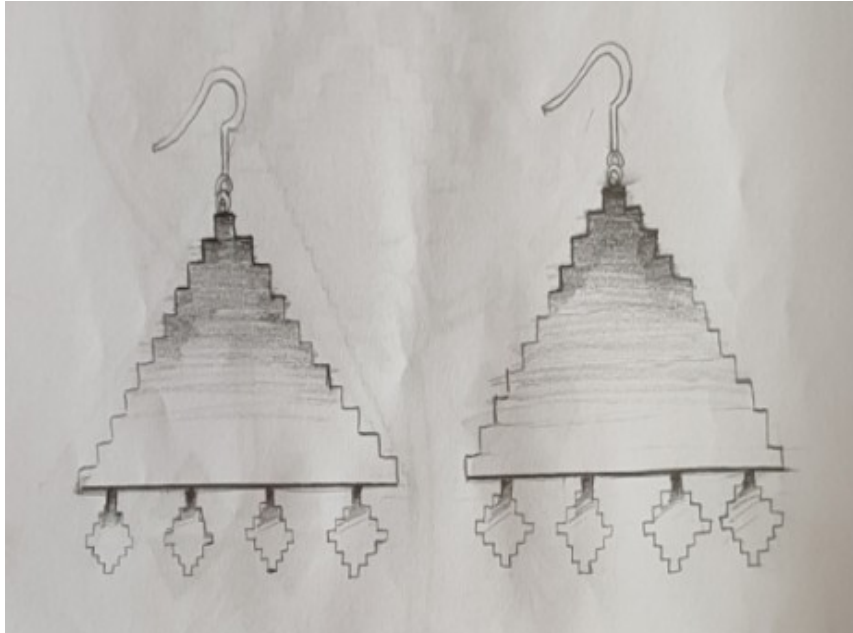

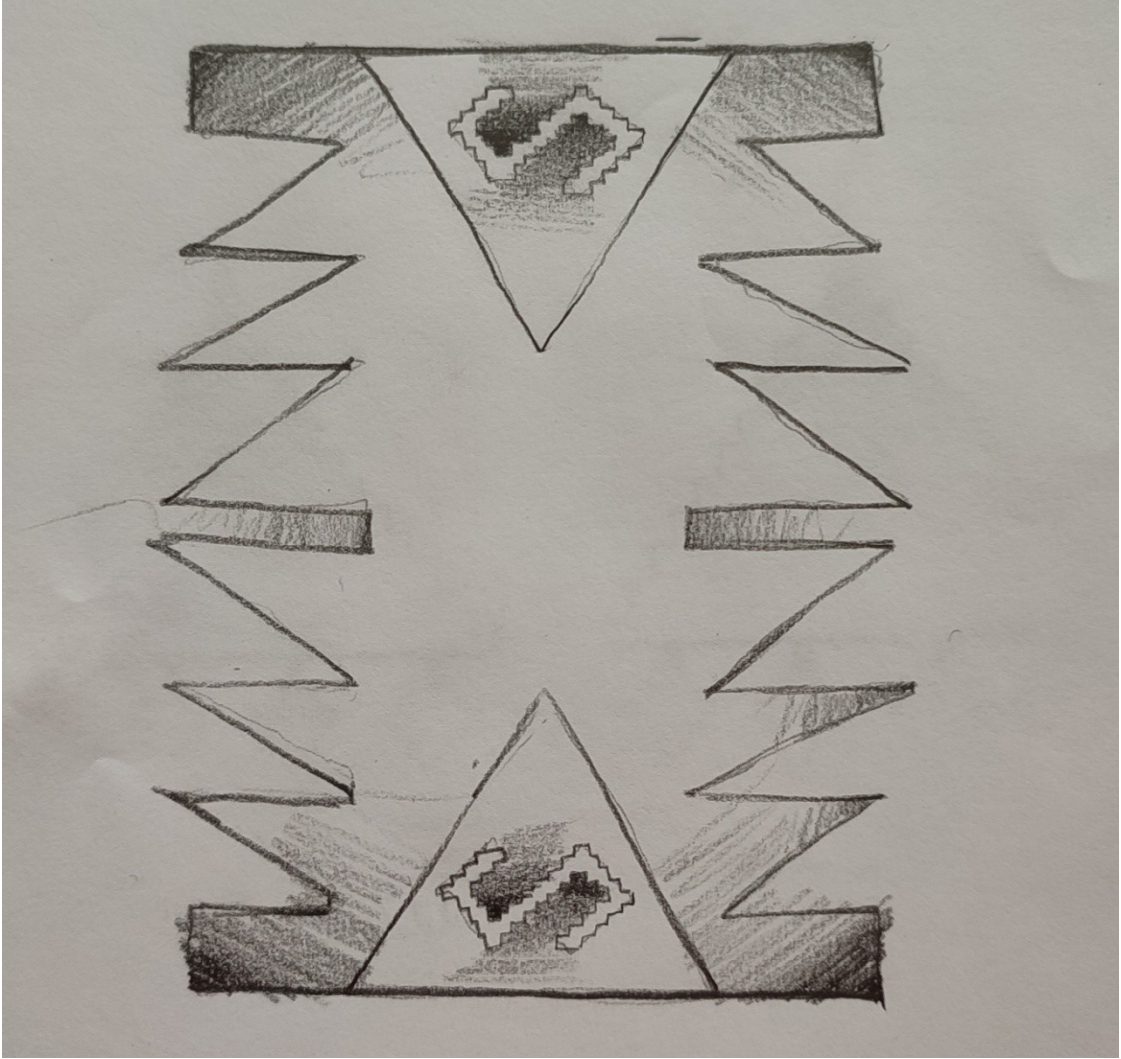
Şekil 3.30. Eser 12'ye ait tasarım (Duvar süsü) (Yılmaz,2024)

Şekil 3.31. Eser 13'e ait tasarım (Küpe) (Yılmaz,2024)

Şekil 3.32. Eser 14'e ait tasarım (Küpe) (Yılmaz,2024)

Şekil 3.33.Eser 15'e ait tasarım (Çanta Süslemesi) (Yılmaz,2024)

3.4. UYGULAMA

Uygulamada incelik açısından farklı özelliklere sahip iki çeşit yn kullanılmıştır. 21 mikron, A kalite, kısa lifli Avustralya yn (şekil 3.34), diğeri ise 25 mikron, uzun lifli Yeni Zelanda yndr (şekil 3.35).

şekil 3.34. 21 mikron, A kalite, kısa lifli Avustralya yn (Yılmaz, 2024)

şekil 3.35. 25 mikron, uzun lifli, Yeni Zelanda yn (Yılmaz, 2024)

Keçe yapımında araç olarak merdane, havalı naylon, tül örtü, gereç olarak ise sabun ve su, kullanılmıştır (Şekil 3.36).

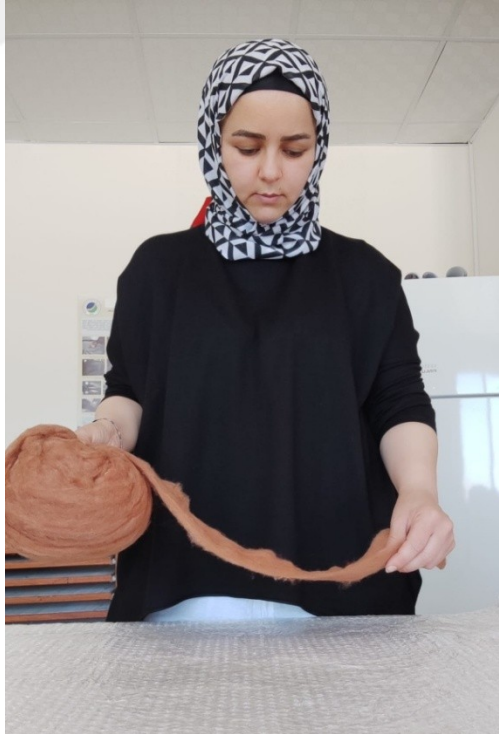

Şekil 3.36. Uygulama yapımında kullanılan malzemeler (sabunlu sıcak su, sabun, merdane, havalı naylon, tül örtü) (Yılmaz, 2024)

İlk olarak Avustralya yünü ile üretilen uygulamada; öncelikle bir masa üzerine havalı naylon serilerek, kullanılacak yün hiç koparılmadan rulosu açılıp, kesilerek önce enine daha sonra da boyuna şeritler halinde naylon üzerine eşit miktarda serilmiştir (Şekil 3.37, Şekil 3.38, Şekil 3.49, Şekil 3.40).

Şekil 3.37. Havalı naylonun masa üzerine serilme aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.38. Yünün havalı naylon üzerine enine serime aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.39. Yünün havalı naylon üzerine boyuna serilme aşaması (Yılmaz, 2024)

Eksik kalan kısımlar var ise yün eklenerek tamamlanmaktadır. Yünün eşit miktarda yerleşimi kontrol edilerek bir sonraki aşamaya geçilmektedir (Şekil 3.40).

Şekil 3.40. Serme işlemi tamamlanan yün (Yılmaz, 2024)

Yün serme işleminin ardından tepme aşamasına geçilmektedir. Bu aşamada öncelikle serilen yün tül örtü ile örtülmektedir (Şekil 3.41). Daha sonra sabunlu sıcak su ile eşit miktarda ıslatılmaktadır(Şekil 3.42). Islatılan yüne önce ellerimizle baskı uygulayarak ve daireler çizerek ilk keçeleşme işlemi yapılmaktadır. Bu işlemin amacı rulo haline getirilen yünün tepme sırasında kaymasını engellemektir (en aza indirmektir). El ile ilk keçeleşme gerçekleştikten sonra, keçeleşmenin daha iyi olması için yün bir merdane ile birlikte rulo yapılarak, ileri ve geri ritmik hareketlerle tepme işlemi uygulanmaktadır (Şekil 3.43, Şekil 3.44, Şekil 3.45).Bu işlem yaklaşık olarak 30- 60 dk arasında yapılmaktadır. Tepme aşamasında ara ara rulo açılarak kenar düzeltmeleri yapılmaktadır.

Şekil 3.41. Serilen yünün üzerine tül örtü örtme aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.42. Yünün sabunlu sıcak su ile ıslatılma aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.43. Yünün el ile ilk keçeleşme aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.44. Yünün merdane ile birlikte rulo yapım aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.45. Yünün merdane ile birlikte sarılarak ileri geri ritmik hareketlerle tepme aşaması (Yılmaz, 2024)

Keçeleşmenin tam anlamıyla olabilmesi için tepme aşamasında yüne baskı uygulayarak tepme işlemi yapılmıştır. Tepme işlemi sırasında zaman zaman rulo açılarak keçeleşmenin oluşum aşaması kontrol edilmiştir. Belli bir zaman geçtikten sonra rulo açılarak

oluşan keçe yüzey ters çevrilmiş, işleme tersinden devam edilmiştir. Keçe yüzeyi saat yönünde döndürülerek tepme işlemi gerçekleştirilmiştir. Keçeleşme işleminin oluşmasının ardından, keçe pişirme işlemine geçilmiştir. Bu aşamada oluşan keçe tül ve naylon arasından çıkarılarak sabunlu sıcak su ile ıslatılmıştır (Şekil 3.46). Ellerimizle buruşturarak ve masa üzerine vurarak pişirme işlemi gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.47).

Şekil 3.46. Oluşan keçe yüzeyin tül ve naylon arasından çıkarılarak sabunlu sıcak su ile ıslatılma aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.47. Keçe yüzeyin pişirme aşaması (Yılmaz, 2024)

Oluşan keçe yüzey bol su ile durulanarak el ile sıkılır ve sabunlu sudan tamamen arındırılmıştır (Şekil 3.48, Şekil 3.49).

Şekil 3.48. Keçe yüzeyin durulama aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.49. Durulanan keçe yüzeyin sıkma aşaması (Yılmaz, 2024)

Oluşan keçe yüzey serin bir ortamdan bir gün kurumaya bırakılmıştır. Kurumuş olan keçe yüzey ütülenerek daha düz bir yüzey elde edilmiştir (Şekil 3.50, Şekil 3.51).

Şekil 3.50. Keçe yüzeyin kuruma aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.51.Oluşan keçe yüzeyin ütüleme aşaması (Yılmaz,2024)

Şekil 3.52.Keçe yüzeyin ütüden sonraki son hali (Yılmaz,2024)

Yeni Zelanda yününün uygulama aşaması da aşağıda verilmiştir.

Öncelikle bir masa üzerine havalı naylon serilerek (Şekil 3.53), kullanılacak yün parçalar halinde koparılarak önce enine daha sonrada boyuna şeritler halinde naylon üzerine eşit miktarda serilmiştir (Şekil3.54, Şekil 3.55,).

Şekil 3.53. Havalı naylonun masa üzerine serilme aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.54. Yeni Zelanda yününün kopartılarak enine serim aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.55. Yeni Zelanda yünü boyuna serim aşaması (Yılmaz, 2024)

Serim aşamasından sonra tül örtü ile örtülerek sabunlu sıcak su ile ıslatılmıştır (Şekil 3.58, Şekil 3.56).

Şekil 3.56. Yünün üzerine tül örtülme aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.57. Sabunlu sıcak su ile ıslatma aşaması (Yılmaz, 2024)

Yünün bütün yüzeyini eşit şekilde ıslattıktan sonra ilk keçeleşme için ellerimizle baskı uygulanarak ovma işlemi yapılmış (Şekil 3.58), daha sonra bir merdane yardımı ile rulo yapılarak ileri geri ritmik hareketlerle 30-60 dk arası tepme işlemi uygulanmıştır (Şekil 3.59, Şekil 3.60).

Şekil 3.58. Yün üzerine el ile baskı uygulayarak ovma aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.59. Yünün merdane ile rulo yapım aşaması (Yılmaz,2024)

Şekil 3.60. Yünün tepilme aşaması (Yılmaz,2024)

Tepme aşamasının ardından pişirme işlemine geçilmiştir. Havalı naylon ve tül örtü arasından çıkarılan keçe yüzey sabunlu sıcak su ile ıslatılmış, ellerimizle buruşturarak, masa üzerine vurarak pişirme işlemi yapılmıştır (Şekil 3.61, Şekil 3.62, Şekil 3.63).

Şekil 3.61. Oluşan keçe yüzeyi havalı naylon ve tül örtü arasından çıkarma aşaması (Yılmaz,2024)

Şekil 3.62. Yünün sabunlu sıcak su ile ıslatılması (Yılmaz,2024)

Şekil 3.63. Keçe pişirme aşaması (Yılmaz,2024)

Tamamen oluşan keçe yüzey bol su ile yıkanıp, sıkılarak sabunlu sudan arındırılmıştır (Şekil 3.64, Şekil 3.65). Serin bir ortamda bir gün boyunca kurumaya bırakılmıştır (Şekil 3.66). Kuruyan keçe yüzey ütülenerek daha düz bir yüzey elde edilmiştir (Şekil 3.67).

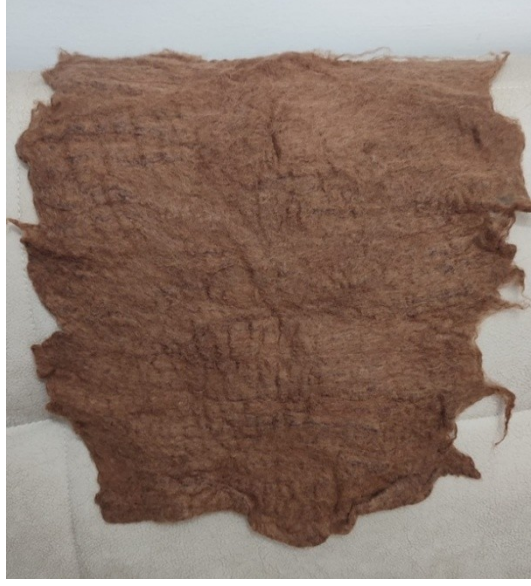

Şekil 3.64. Keçe yüzeyin yıkama aşaması (Yılmaz,2024)

Şekil 3.65. Keçe yüzeyi sıkma aşaması (Yılmaz,2024)

Şekil 3.66. Yeni Zelanda yünü ile yapılmış, kurumaya bırakılan keçe yüzey (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.67. Keçe yüzey ütüleme aşaması (Yılmaz, 2024)

Şekil 3.68. Keçe yüzeyin ütüden sonraki son hali (Yılmaz,2024)

Yapılan bütün uygulamalarda geleneksel (tepme) keçe işlem basamakları uygulanmıştır. İncelik açısından iki farklı yün kullanılmış ve iki farklı yüzey elde edilmiştir. 21 mikron A kalite, kısa lifli Avustralya yününden daha ince, düz bir keçe kumaş, 25 mikron, uzun lifli Yeni Zelanda yününden ise daha kalın ve dokulu bir kumaş ortaya çıkmıştır. Yeni Zelanda yünü ve Avustralya yünü ile yapılan uygulama çalışmasındaki işlem basamakları birbiriyle aynıdır. Fakat yünlerin incelik özelliklerinden dolayı bazı farklılıklar görülmektedir. Avustralya yünü serim aşamasında koparılmadan şerit halinde serilirken, Yeni Zelanda yünü uzun lifli ve mikron olarak kalın olduğundan dolayı parçalar halinde kopartılarak enine ve boyuna serilmiştir. Diğer aşamalar her iki incelikteki yün ile yapılan çalışmalarda birbiri ile aynı sırayı takip etmektedir. Çalışmalar sonucunda ortaya çıkan her iki yüzeyin de kurutulmasından sonraki farkı dikkat çekicidir. Bu farklılık yünlerin incelik özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Avustralya yünü mikron inceliğinden dolayı giyim, aksesuar vb. ürünler için uygunluk göstermiştir. Elde edilen keçe yüzeyin ince ve düz olduğu tespit edilmiştir. Yeni Zelanda yünü ise mikron kalınlığından dolayı yer yaygısı, kilim vb. ürünler için uygunluk göstermiştir. Elde edilen keçe yüzeyin kalın ve dokulu olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan tasarımlarda yer yaygısı ve çantada 25 mikron Yeni Zelanda yünü kullanılmıştır (Şekil 3.81, Şekil 3.85). Diğer bütün uygulamalar da ise 21 mikron Avustralya yünü kullanılmıştır (Şekil 3.69, Şekil 3.70, Şekil 3.71, Şekil 3.72, Şekil 3.73, Şekil 3.74,

Şekil 3.75, Şekil 3.76, Şekil 3.77, Şekil 3.78, Şekil, 3.79, Şekil 3.80, Şekil 3.82, Şekil 3.83, Şekil 3.84).

3.5. ÖZGÜN ESERLER

3.5.1 Eser 1 / (Cepken)

Şekil 3.69. Eser 1.(Cepken)(Yılmaz, 2024)

Eser numarası: 1

Ürün çeşidi: Cepken

Keçe uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Parmak

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: 42 beden

Kullanılan araçlar: Makas, iğne, iplik, havalı naylon, tül örtü

Kullanılan gereçler: Sabunlu sıcak su, Avustralya yünü

Renkler: Zemin rengi açık mavi, motif rengi kahverengi

Tasarımın açıklaması: Cepken tasarımında Kırşehir yöresel motiflerinden *parmak* motifi kullanılmıştır. Mavi renkte zemin üzerine kahverengi ile desen oluşturulmuştur. Desenin oluşumunda geleneksel (tepme) keçe yöntemi ile yapılan nakışlık keçe oluşturularak, cepken üzerine yerleştirilmiş ve cepkenle birlikte tepilerek desenle ürün aplike yöntemi ile bütünleştirilmiştir.

3.5.2 Eser 2 /(Yelek)

Şekil 3.70. Eser 2.(Yelek) a: Ön yüz, b: Arka yüz (Yılmaz, 2024)

Eser numarası: 2

Ürün çeşidi: Yelek

Keçe uygulayımı: Geleneksel(tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Hardal (yıldız)

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: 42 beden

Kullanılan araçlar: Makas, iğne, iplik, havalı naylon, tül örtü

Kullanılan gereçler: Yün, sabunlu sıcak su

Renkler: Zemin rengi siyah, motif rengi kırmızı, yeşil, mavi, sarı

Tasarımın açıklaması: Yapılan yelek tasarımında Kırşehir yöresel motiflerinden yıldız motifi kullanılmıştır. Yörede *hardal* adıyla da bilinmektedir. Yeleğin arka yüzeyindeki motif yün serim işlemi ile birlikte oluşturulmuştur. Öncelikle zeminin oluşumu için siyah yün serilmiş, üzerine kırmızı ve diğer renklerle motif oluşturularak tepme işlemi uygulanmıştır.

Yeleğin ön yüzeyindeki motifler ise yelek oluşumundan sonra ayrı tepilerek nakışlık keçe oluşturulmuştur. Oluşturulan nakışlık keçe aplike tekniği ile yeleğin ön yüzeyine dikilerek cep kısımları yapılmıştır.

3.5.3 Eser 3 / (Şapka)

Şekil 3.71. Eser 3.(Şapka) (Yılmaz, 2024)

Eser numarası: 3

Ürün çeşidi: Şapka

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Göz

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: çap: 61 cm

Kullanılan araçlar: Havalı naylon, tül örtü

Kullanılan gereçler: Sabunlu sıcak su, yün

Renkler: Zemin rengi siyah, motif rengi yeşil, kırmızı

Tasarımın açıklaması: Şapka yapımında Kırşehir yöresel motifleri arasında yer alan göz motifi kullanılmıştır. Siyah renkli zemin üzerine göz motifi yerleştirilmiştir. Öncelikle şapka kumaşı tepilerek oluşturulmuş, kalıp üzerinde formu verilmiştir. Daha sonra motif ayrı olarak tepilerek nakışlık keçe oluşturulmuş ve beraber tepilerek zemin ile birleştirilmiştir.

3.5.4 Eser 4 / (Kemer)

Şekil 3.72. Eser 4.(Kemer) (Yılmaz, 2024)

Eser numarası: 4

Ürün çeşidi: Kemer

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Sandık oyu (bıçkır/parmak/ev)

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: en: 6 cm boy:1,10 cm

Kullanılan araçlar: İğne, iplik, kemer delme aleti, kemer kancaları, tül örtü

Kullanılan gereçler: Keçe, sabunlu sıcak su

Renkler: Zemin rengi siyah, motif rengi kırmızı, mavi, yeşil

Tasarımın açıklaması: Kemer üretiminde *bıçkır/parmak/ev* motifi kullanılmıştır. Bu motif Kırşehir yöresinde *sandık oyu* olarak bilinmektedir. Kemer üretiminde öncelikle zemin oluşturulmuştur. Zemin üzerinde kilitler için kemer delme aleti ile delikler açılmıştır. Daha sonra kırmızı mavi ve yeşil renkteki yünler ile motif oluşturulmuştur. Motif zemine aplike yöntemi ile dikilerek sabitlenmiş, bütünlük sağlanmıştır.

3.5.5 Eser 5 / (Şal/Atkı)

Şekil 3.73.Eser 5.(Atkı,Şal) Yılmaz,2024)

Eser numarası: 5

Ürün çeşidi: Atkı, şal

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Çıtlık, başlı çıtlık (salkım oyu/ kümbet çıtlığı)

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: en:32 cm boy:220 cm

Kullanılan araçları: Havalı naylon, tül örtü

Kullanılan gereçler: Keçe, sabunlu sıcak su

Renkler: Zemin rengi açık kahve, motif rengi hardal sarısı

Tasarımın açıklaması: Atkı yapımında *salkım oyu/kümbet çıtlığı* olarak bilinen motif kullanılmıştır. Bu motif yörede *çutlık*, *başlı çutlık* olarak bilinmektedir. Kahverengi zemin üzerine, hardal sarısı renginde motif yerleştirilmiştir. Zemin için yün serimi yapılmış ve üzerine motif için yün yerleştirilmiş, el ile ovularak zemine tutunması sağlanmıştır. İlk keçeleşme oluştuktan sonra birlikte rulo yapılarak tepme işlemi uygulanmıştır.

3.5.6 Eser 6 / (Duvar süsü)

Şekil 3.74.Eser 6. (Duvar süsü) (Yılmaz, 2024)

Eser numarası: 6

Ürün çeşidi: Duvar süsü

Keçe uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Çingirdaklı oy, saçaklı oy (saç bağı)

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: en: 33 cm boy: 55 cm

Kullanılan araçlar: Havalı naylon, makas, metal halkalar, tül örtü, nazar boncuğu

Kullanılan gereçler: Yün, sabunlu sıcak su,

Renkler: Zemin rengi yeşil, motif rengi krem, bordo

Tasarımın açıklaması: Bu tasarımda *saç bağı* motifi kullanılmıştır. Bu motif yörede *çingirdaklı oy/ saçaklı oy* adıyla bilinmektedir. Kırşehir yöresinde sıklıkla kullanılan çingirdaklı oy/ saçaklı oy motifinin duvar süsü için tasarlanmış halidir. Yeşil zemin üzerine krem rengi ve bordo renklerinde birbirinin tekrarı olan 3 adet motif yerleştirilmiştir. Alt kısmındaki süslemede ise üst motifte kullanılan renkler ayrı ayrı süslemede kullanılmış, bütünlük sağlanmıştır. Daha sonra üst ve alt motiflerin birleşimi için metal halkalar kullanılmıştır. Bu motif nazar inanişını simgelemektedir, bu inanişaya dayanarak küçük nazar boncukları süslemede kullanılmıştır.

3.5.7 Eser 7 / (Telefon kılıfı)

Şekil 3.75. Eser 7. (Telefon kılıfı) (Yılmaz, 2024)

Eser numarası: 7

Ürün çeşidi: Çanta

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Elma (göz)

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: en: 13,50 cm boy: 20 cm

Kullanılan araçlar: Havalı naylon, makas, iplik, iğne, tül örtü

Kullanılan gereçler: Yün, sabunlu sıcak su

Renkler: Zemin rengi yeşil, motif rengi kahverengi, sarı

Tasarımın açıklaması: Göz motifi çeşitlerinden biri olan bu motif, yörede *elma* motifi olarak bilinmektedir. Yörede kullanılan ve elma adıyla bilinen bu motif çanta tasarımında kullanılmıştır. Yeşil zemin üzerine sarı ve kahverengi renkte yünler motife göre yerleştirilmiş, zemin ile birlikte tepilerek oluşturulmuştur.

3.5.8 Eser 8 / (Patik)

Şekil 3.76. Eser 8.(Patik) (Yılmaz, 2024)

Eser numarası: 8

Ürün çeşidi: Patik

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Parmak

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: 40 Numara

Kullanılan araçlar: İğne, iplik, havalı naylon, tül örtü

Kullanılan gereçler: Yün, sabunlu sıcak su

Renkler: Zemin rengi turuncu, patiğin iç kısmı ve motif rengi yeşil

Tasarımın açıklaması: Bu tasarımda *parmak* motifi kullanılmıştır. Uygulama aşamasında zemin renginde olan yün serilerek, patiğin iç kısmını oluşturan yeşil renkteki

y nler zemin üzerine serilmiştir. İ  ve dış kısımlar birlikte tepilmiştir. Daha sonra kalıba geçirilen keçe ellerimizle ovularak iyice pişirilmiş ve kalıbın şeklini alması sağlanmıştır. Kalıp formunda kesilerek, arka bilek kısmından dikilerek oluşturulmuştur. Motifin oluşumunda ise patik üzerine yerleştirilen y nlerin el ile ovularak patiğe tutunması sağlanmıştır. Daha sonra aynı şekilde bir kat daha yeşil renkte y n atımı yapılarak motive boyut kazandırılmıştır. Motifin patiğe sabitlenmesi için keçe iğnesi ile hafif dokunuşlar yapılmıştır.

3.5.9 Eser 9 / (4 Kişilik Masa Örtüsü (Runner))

Şekil 3.77. Eser 9. (4 Kişilik masa örtüsü Runner seti))(Yılmaz,2024)

Eser numarası: 9

Ürün çeşidi: (4 Kişilik masa örtüsü Runner)) seti

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Kıvrım, beş su

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: Orta en: 32cm boy: 102cm, servis en: 24cm boy: 21cm

Kullanılan araçlar: Havalı naylon, tül örtü

Kullanılan gereçler: Yün, sabunlu sıcak su

Renkler: Zemin rengi yeşil, motif rengi turuncu

Tasarımın açıklaması: Bu tasarımda *kıvrım* ve *beş su* motifleri birlikte kullanılmıştır. Zeminin oluşumu için yeşil renkteki yünlerin serimi yapılmış, sabunlu sıcak su ile ıslatılmış ve ilk keçeleşme için el ile yaklaşık olarak 10 dk ovma yapılmıştır. Bunun sebebi motif zemin üzerinde ince bir şerit halinde olduğu için, oluşabilecek kaymayı en aza indirmektir. İlk keçeleşmenin ardından turuncu renkteki yün zemin üzerine, motifin formuna göre yerleştirilmiştir. Motifin zemine tutunması için, motifin üzerine ve kenarlarına parmaklarımızla baskı uygulanmıştır. Birbirine tutunan yünler belli bir keçeleşme düzeyine geldikten sonra rulo yapılarak tepme işlemi yapılmıştır.

3.5.10 Eser 10 / (Kolye)

Şekil 3.78. Eser 10.(Kolye) (Yılmaz,2024)

Eser numarası: 10

Ürün çeşidi: Kolye

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Göz

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: en: 9 cm boy: 42 cm

Kullanılan araçlar: Kolye ipi, iğne, iplik, tahta boncuk, tül örtü, havalı naylon

Kullanılan gereçler: Yün, sabunlu sıcak su

Renkler: Zemin rengi mavi, motif rengi açık kahve

Tasarımın açıklaması: Bu tasarımda *göz* motifi kolyenin dış zemin kısmında ve iç kısmında kullanılmıştır. Zemini oluşturan mavi renkteki yün üzerine, açık kahverengi yün motif formuna uygun yerleştirilerek beraber tepilmiştir. Zemini oluşturan motifin üst kısmında kolye ipinin takılması için boşluk oluşturulmuş ve kolye ipi bu boşluktan geçirilerek takılmıştır. Kolyenin alt kısımda kalan ucuna mavi renkte tahta boncuklar bir ip yardımı ile takılmış ve boncukların devamına da ip ile püskül oluşturulmuştur.

3.5.11 Eser 11 / (Yer yaygısı)

Şekil 3.79. Eser 11.(Yer yaygısı) (Yılmaz,2024)

Eser numarası: 11

Ürün çeşidi: Yer yaygısı

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Koçboynuzu, gerdan ayağı

Malzeme: 25 mikron, uzun lifli, Yeni Zelanda yünü

Ölçü: en: 59 cm boy: 92 cm

Kullanılan araçlar: Tül örtü, havalı naylon

Kullanılan Gereçler: Yün, sabunlu sıcak su

Renkler: Zemin rengi krem, motif rengi turkuaz, bordo, sarı

Tasarımın açıklaması: Bu tasarımın oluşumunda koçboynuzu ve gerdan ayağı motifleri bir arada kullanılmıştır. Diğer tasarımlardan farklı olarak 25 mikron, uzun lifli, Yeni

Zelanda yünü tercih edilmiştir. Kalın mikronlu olmasından dolayı yer yaygısı için uygun görülmüştür. Krem rengi yün ile zemin oluşturulmuş, üzerine turkuaz, bordo ve sarı renklerin kullanımı ile motif yerleştirilmiştir. Tepme süresi diğer uygulamaların tepme süresinden daha uzun sürmüştür. Bunun sebebi mikron kalınlığından kaynaklanmaktadır.

3.5.12 Eser 12 / (Duvar süsü)

Şekil 3.80. Eser 12. (Duvar süsü) (Yılmaz,2024)

Eser numarası: 12

Ürün çeşidi: Duvar süsü

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Çedim (kurtağzı), pıtrak

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: en: 29cm boy: 29 cm

Kullanılan araçlar: Ahşap kasnak, iğne, iplik, örgü ipi, makas

Kullanılan gereçler: Sabunlu sıcak su, yün

Renkler: Zemin rengi turuncu, motif rengi sarı, yeşil

Tasarımın açıklaması: Duvar süsünde *kurtağzı* ve *pıtrak* motifleri bir arada kullanılmıştır. Kurtağzı motifleri yörede *çedim* ismiyle bilinmektedir. Zemin renginde turuncu yün, motiflerde ise sarı ve yeşil renkli yün kullanılmıştır. Alt kısımdaki süslemede çedim motifleri turuncu ve sarı renkte oluşturulmuştur. Orta zemin ve motif birlikte tepilerek oluşturulmuştur. Alt kısımdaki motifler ayrı tepilerek makas yardımı ile motif formuna uygun kesilmiştir. Örgü iplerinden belik oluşturarak zeminde açılan boşluklardan takılmıştır. Belikler üzerine çedim motifleri sabitlenerek süsleme tamamlanmıştır.

3.5.13 Eser 13 / (Küpe)

Şekil 3.81. Eser 13. (Küpe) (Yılmaz,2024)

Eser numarası: 13

Ürün çeşidi: Küpe

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Kazan kulpu (bukağı)

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: en: 5cm boy: 8 cm

Kullanılan araçlar: Küpe aparatı, iğne, iplik, tül örtü, sülfile makası

Kullanılan gereçler: Sabunlu sıcak su, yün

Renkler: Mavi

Tasarımın açıklaması: Tasarımda *kazan kulpu (bukağı)* motifi kullanılmıştır. Tek renk yün tercih edilmiştir. Ürünün tamamı mavi renkten oluşmaktadır. Orta kısmı ayrı, kenar şeritleri ayrı tepilerek yapılmış, daha sonra dikilerek birleştirilmiştir. Orta kısım oluşturulduktan sonra kenarları sülfile makası ile kesilerek basamaklı kısım oluşturulmuştur. Daha sonra kesilen şeritler orta kısma dikilerek sabitlenmiştir.

3.5.14 Eser 14/ (Küpe)

Şekil 3.82. Eser 14. (Küpe) (Yılmaz,2024)

Eser numarası: 14

Ürün çeşidi: Küpe

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Çingirdaklı oy, saçaklı oy (saç bağı)

Malzeme: 21 mikron, A kalite, kısa lifli, Avustralya yünü

Ölçü: en: 5 cm boy: 6 cm

Kullanılan araçlar: Küpe aparatı, tül örtü, iğne, iplik, sabitleyici

Kullanılan gereçler: Sabunlu sıcak su, yün

Renkler: Kırmızı

Tasarımın açıklaması: Küpe yapımında saç bağı motif kullanılmıştır. Bu motif yörede çingirdaklı oy adıyla bilinmektedir. Tasarımın yapımında tek renk yün tercih edilmiştir. Alt ve üst kısımlar ayrı ayrı tepilerek kenar kısımları sülfile makası ile kesilmiş,

tırtıklı Őekil verilmiŐtir. Daha sonra dikilerek birleŐtirilmiŐtir. Kűűűk keűe toplan Őűslemede kullanılmıŐtır.

3.5.15 Eser 15 / (Çanta)

Şekil 3.83. Eser 15. (Çanta) (Yılmaz,2024)

Eser numarası: 15

Ürün çeşidi: Çanta

Keçe Uygulayımı: Geleneksel (tepme) keçe

Kullanılan yöresel motif: Çengel, sandık oyu

Malzeme: 25 mikron, uzun lifli, Yeni Zelanda yünü

Ölçü: en: 33 cm boy:38 cm

Kullanılan araçlar: Havalı naylon, bez çanta, tül örtü, iğne, iplik

Kullanılan gereçler: Sabunlu sıcak su, yün

Renkler: Zemin rengi siyah, motif rengi krem rengi, kırmızı

Tasarımın açıklaması: Tasarımda *sandık oyu* ve *çengel* motifi birlikte kullanılmıştır. Diğer uygulamalardan farklı olarak, yer yaygısında olduğu gibi bu tasarımda da 25 mikron, uzun lifli, Yeni Zelanda yünü kullanılmıştır. Mikron kalınlığından yararlanılarak bez çanta üzerine motiflerle boyut kazandırılmıştır. Zemin ve motif birbirinden ayrı olarak tepilmiştir. Daha sonra oluşan keçe yüzeyler makas ile motife uygun olarak kesilmiş ve bez çantanın iç kısmından aplike yöntemi ile dikilerek çantaya sabitlenmiştir.

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

El sanatları, insanların el becerilerini kullanarak çeşitli malzemelerle ürettikleri estetik ve işlevsel ürünlerden oluşmaktadır. Bu sanatlar genellikle geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır ve kültürel mirasımızın önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

El sanatları Türk milletinin kültür bütünlüğünü, örf- adet, gelenek ve göreneklerini yansıtmaları açısından önemli olmuştur. İnsanoğlu geçmişte yaşadığı olumlu ve olumsuz olayları duyguları ile bütünleştirerek dokuma sanatına aktarmış ve oluşun motiflere isimler vermişlerdir. Dokumalarına evlenme isteklerini, çocuk isteklerini, ölümü, yaşamı, bereketi, verimliliği, insan gücünü, nazarı vb. duygu ve düşüncelerini aktarmıştır.

Geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren el sanatlarından, dokuma sanatının varlığını koruyarak günümüzde az da olsa devam ettiği görülmektedir. Dokuma sanatı, kültürel mirasın korunmasında ve iletilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Geleneksel dokuma teknikleri, belirli bir bölge veya kültürün estetik ve işlevsel ihtiyaçlarına yanıt verirken, modern teknolojilerle birleştirilerek yenilikçi ürünler de ortaya çıkarılabilmektedir. Geçmişin izlerini taşıyan ve yaşantısını yansıtan el sanatları kalıcı bir kültürel miras niteliğindedir

Keçe sanatı da el sanatları içerisinde yerini almış ve önemli bir seviyeye ulaşmıştır. Gelişim ve değişim içerisinde kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar ulaşmış ve kullanım alanı sürekli genişlemiştir. Keçe hem geleneksel hem de modern uygulamalarda yaygın olarak kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. Doğal malzemelerin kullanılması, sürdürülebilirlik ve el işçiliği gibi değerlerle de ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, kişisel zevke göre özelleştirilebilen ve yaratıcılığa büyük bir alan sağlayan bir sanat koluna dönüşmüştür. Binlerce yıldır çeşitli kültürlerde geleneksel kullanımı ile var olan keçe günümüzde kullanım alanını genişleterek giyim eşyaları, ev dekorasyon ürünleri, çanta, ayakkabı gibi hem fonksiyonel hem de dekoratif ürünler yapmak için kullanılmaktadır.

Bu çalışmada unutulmaya yüz tutmuş kültürel miras niteliğinde olan keçe sanatının tekrar gün yüzüne çıkarılarak kalıcılığını devam ettirmesi amaçlanmıştır. Böylelikle geçmişin izlerini taşıyan ürünler elde etmek için geleneksel (tepme) keçe uygulayımı kullanılarak tasarımları özgün, el işçiliği ile yapılan ürünlerin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Ürünlerin tasarımında Kırşehir yöresi düz dokuma motifleri kullanılmış, yörenin zengin motif çeşitliliğinden yararlanılarak hediyelik ve turistik eşyalar tasarlanmıştır. Keçe sanatının çanta, cüzdan, şapka, yelek, ceket, kolye, küpe, kemer vb. eşyalara aktararak kalıcılığını devam ettirmesi, gelecek nesillere aktarılması hedeflenmiştir.

Keçe birçok alanda kullanışlı hale gelmiştir. Günümüzde hem kullanılabilir hem de pazarlanabilir durumdadır. Bu sanatı geliştirerek devam ettirmek, geleceğe aktarılması açısından önem taşımaktadır.

Çalışmada Kırşehir yöresi motiflerini kullanarak geçmişin izlerini günümüze taşımak, kültürel değerimize sahip çıkmaktır. Unutulmaya yüz tutmuş kültürel değerlerimizi gelecek nesillere aktarmak, yeniden bilinir ve tanınır hale getirmektir. Geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren Kırşehir kilim motiflerinin keçe sanatı ile bütünleşerek günümüzde de varlığını sürdürmesi, hafızalarda yer edinmesi amaçlanmıştır.

Böylelikle keçe sanatı ön plana çıkarılıp köklü el sanatlarımız gelecek kuşaklara aktarılırken, Kırşehir'e ait dokuma kültürü de geleneksel (tepme) keçe sanatı ile ortaya konulmaktadır.

Yapılan çalışmada incelik yönünden farklı özelliklere sahip iki farklı yün kullanılarak geleneksel (tepme) keçe uygulayımı ile eserler üretilmiştir. Kullanılan yünlerden biri 21 mikron, A kalite, kısa lifli Avustralya yünü, diğeri ise 25 mikron, uzun lifli, Yeni Zelanda yünüdür. Tasarımlarda ise yöre düz dokumalarında yaygın olarak yer alan ve yörenin dokuma kültürünü yansıtan bukağı, pıtrak, kurtağzı, koçboynuzu, gerdan ayağı, çıtlık, elma, kıvrım, beş su, ev- sandık, yıldız, parmak, çingiraklı oy, bukağı ve göz motifleri kullanılmıştır.

21 mikron, A kalite, kısa lifli Avustralya yünü kullanılarak yapılan çalışma sonucunda ince ve düz kumaş, 25 mikron, uzun lifli Yeni Zelanda yünü ile yapılan çalışma sonucunda da kalın ve düz kumaş elde edilmiştir. İnce mikronlu ve kısa lifli Avustralya yününün giyim ve dekoratif ürünlerin üretiminde kullanılmaya uygun olduğu tespit edilmiş ve çalışmada yelek, cepken, şapka, küpe, duvar süsü vb. ürünlerin üretiminde bu yün ile oluşturulan keçe kullanılmıştır. Kalın mikronlu ve uzun lifli Yeni Zelanda yününden elde edilen keçenin de yer yaygısı, çanta vb. ürünlerin üretiminde kullanılmaya uygun olduğu gözlenerek bu eserlerin üretiminde yararlanılmıştır. Aynı zamanda Kalın mikronlu ve uzun lifli Yeni Zelanda yününün üç boyutlu keçe tasarımlarında kullanılmasının da uygun olduğu düşünülmektedir.

Ortaya konan bu uygulama çalışmasının gelecekte keçe sanatı ile ilgili çalışmalara ışık tutacağı, örnek olacağı ve keçe sanatı ile farklı üretim alanlarına yönelerek üretilecek olan ürünlerin günlük hayatımızda daha fazla yer edineceği düşünülmektedir. Kültürel değerlerimizin el sanatları alanında yapılan çalışmalarla ürün haline dönüştürülmesi, kaybolmaya yüz tutmuş keçe sanatının sürdürülebilirliğine de önemli katkı sağlayacaktır.

Dekoratif, hediyelik ve turistik eşyalara aktarılan motifler, kültürel mirasın tanıtılmasına ve korunmasına katkı sağlamaktadır. İnsanların el emeği ile ürettikleri eserler, o kültürün sembollerini, desenlerini ve yaşam tarzını yansıtmaktadır. Geleneksel (tepme) keçe uygulayımı ile yapılan ve yöresel kültürel değerlerin yer verildiği çalışmalar, hem keçe sanatının ön plana çıkarılmasını ve sürdürülebilirliğini hem de yöresel kültürel değerlerin korunmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda bu uygulamalar ile kişisel zevke göre özelleştirilebilen ve yaratıcılığa büyük bir alan sağlayan ürünlerin üretilmesi de mümkündür.

KAYNAKÇA

- Anmaç, E. (2004). *Tekstilde Kullanılan Lifler Özellikleri Ve Kullanım Alanları*. izmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Anonim. (2019). *Türk Sanatları Keçe*. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı.
- Aslanapa, O. (1972). *Türk Sanatı* . İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi.
- Aslanapa, O. (1993). *Türk Sanatı El Kitabı (İslam Öncesi Sanat- Mimari- Halı- Kumaş- Çini- Seramik- Minyatür)*. İstanbul: İnkılap Yayın evi.
- Atış Özhekim, D. (2009). Keçenin Hikayesi ve Sanatsal Üretimler. *ZFWT* , 1.
- Avcı, M. (2013). *On Dokuzuncu Yüzyıl Harput Vilayetinde Giyim-Kuşam*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Ü. S.B.E.
- Barışta, H. Ö. (1998). *Türk El Sanatları* . Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Begić, H. N. (2014). Gelenekteki Değişim Ve Keçecilik Sanatı. Ankara: Haccettepe Üniversitesi.
- Begić, H. N. (2016). *Giyim-Kuşam Kültüründe Keçe Sanatına Kültürel Bir Bakış*. Sutad, 40, 287-297.
- Begić, H. N. (2015). Konya Müzesinde Bulunan Keçe Ürün Örnekleri. *İdil Sanat Ve Dil Dergisi* , 156-180.
- Begić, H. N. (2016). Orta Asyadan Küçük Asyaya Geleneksel Bir Sembol ;"Kepenek". *ÇKÜ Sosyal bilimler Dergisi* , 2.
- Begić, H. N. (2017). *Türk Keçecilik Sanatı* . Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Çağıl, N. (2009). Keçe Sanatı ve Giyisiye Uyarlanması. İstanbul: Haliç Üniversitesi.
- Çeliker, D. (2011). Geçmişten Günümüze Türklerde Keçecilik ve Keçe Yapımında Yeni Teknikler. *ART-E* , 8.
- Çoruhlu, Y. (2000). *Erken Devir Türk Sanatı*. İstanbul: Kabalcı Yayın Evİ.
- Damar, D. Y. (2016). Kişiyi Özel Giyisi Tasarımı Ve Üretimde Keçe Sanatının Yeni Yaklaşımlarla Uygulaması. İzmir: İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Erbek, M. (2002). *Çatalhöyükten Günümüze Anadolu Motifleri*. Ankara: Emek Cilt Evi.
- Ergenekon, C. B. (1999 a). *Tepme Keçelerin Tarihi Gelişimi Renk Desen Teknik ve Kullanım Özellikleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergenekon, C. (1999 b). Tepme Keçe Sanatı Ve Hayvan Keçelerinden Örnekler. *Erdem Dergisi* , 313-316.
- Etikan, S. (2022). Kırşehir Yöresi Düz Dokumalarında Nazar İnanişini Simgeleyen Motifler. *Arış* , 240-259.

- Etikan, S., & Kılıçarslan, H. (2012, Kasım 8-9). Dokumalarda Yıldız Motifi. Konya: Konya Büyük Şehir Belediye Başkanlığı.
- Etikan, S., Ölmez, F. N., Kılıçarslan, H., & Şahin, C. (2020). *Kırşehir El Sanatları*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Gür, S. (2012). Anadolunun Sanat Objesine Dönüşen Kültürel Mirası Keçe. *Yaşam Bilimleri Dergisi* , 1.
- Gürçay, H. (1966). Keçe Ve Keçecilik. *Türk Etnografya Dergisi* , 21-32.
- Gürkan, N. (2020). Yerel Değerler Bağlamında Bir Tasarım Ürünü Olarak Turistik Hediye Eşya. *GSED* , 287- 293.
- Kabalıcı, O., & Soysaldı, A. (2019). *21. yüzyılın Başında Kahramanmaraşta Keçecilik*. Konya: XII Uluslar arası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi / Sanat Etkinlikleri.
- Karakız, O. (2015). *Zanaattan Sanata Keçe*. Kahramanmaraş: Oniki Şubat Belediyesi.
- Karatay, S. K. (2019). Yalvaç Keçe Sanatının Günümüzdeki Durumu. Aksaray: Aksaray üniversitesi.
- Kazar, M. (2001). *Günümüz Konya Yöresi Geleneksel Keçe yapımı*. İstanbul: Mimar Sinan Ü. S.B.E.
- Küçük Kurt, Ü. (2018). Afyon Karahisar Merkez'de Keçe Üretimi ve Keçe Atölyeleri. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı.
- Ölmez, F. N., Etikan, S., & Kılıçarslan, H. (2022). *Kırşehir Düz Dokumaları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Özdemir, Ş., & Kılıçkaratay, S. (2023). Geleneksel Keçe Sanatını Yaşatan Ustalara Bir Örnek "Gülenay Yılçinkaya". *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 1.
- Rızaoğlu, B. (2004). *Turizm Pazarlaması*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Sevinç, B., & Oyman, N. R. (2016). Keçe Üzerine Farklı Yüzey Düzenleme Teknikleri İle Giyilebilir Sanat Ürünleri. *DergiPark* , 13.
- Seyirci, M., & Topbaş, A. (1987). Anadoluda Keçecilik. *Erdem Dergisi* , 30.
- Uğurlu, A. (2020). Türkiye'de Geleneksel El Dokumacılığı Eğitimi. *ARİŞ* , 17.
- Yalçinkaya, G. (2009). *Halk Plastik Sanatlarından Keçecilik ve Afyonkarahisar'da Yansıması: Keçeye Ter Düştü*. İzmir: Elik Yayınları.
- Yanar, A. (2012). Türkiye'de Geleneksel Turistik Hediye Eşyanın Sürdürülebilirliği. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Yetkin, Ş. (1991). *Türk Halı Sanatı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

EKLER

Ek 1. Sergi Afişi

Ek 2. Sergi Davetiyesi

Ek 3. Sergi Fotoğrafları

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı: Tuğba Yılmaz

Eğitim Durumu:

Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Ana sanat Dalı

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Ana sanat Dalı